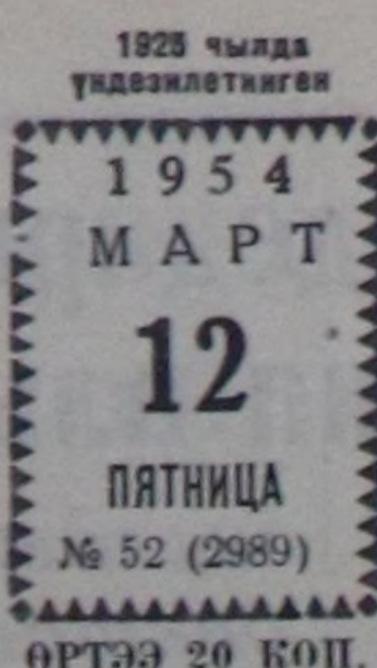

ШЫН

Совет Эвилелинин Коммунисттик партиясынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажылчы чоннар депутаттарынын область Советинин органы

1954 чылдың март 14— ССРЭ-нин Дээди Советинге соңгудаларнын хүнү.

Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдөдиринин дугайында база кур болгаш куруккан черлерни шингээди алырынын дугайында

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелинин талазы-биле 1954 чылдың март 2-де СЭКП ТК-нын
Пленумунун хүлээп алган доктаалы

Социалисттик индустриянын күчүлүг өзүлдезинин суурунга эң чоокку ийи-үш чылдарнын ишинде бистин чуртувустун чонунун улус херегелелинин барааннарынга өзүп турар негелделерин четтири-биле хандылар база чик болгаш аш-чем үлөтүрүн чиг эт-биле хандылар деп бүгү улустун амгы байдалдарда эң амдыралчы сорулгазын СЭКП ТК-нын сентябрь Пленуму көдүрүп үндүргөн. Эрткен үенин дургузунда партия, совет, көдээ ажил-агый органны Пленумун шийтпирлерин удуртулга болдур-гаш, көдээ ажил-агыйнын бүгү адырларынын күчүлүг көдүрүлүшкүнүн сорулгазын шийтпирлээр органы берип турар эргежок чутула байдалдарын тургузарынын талазы-биле элээн ажилды кылгай-нар.

Колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажил-дакчылары СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун шийтпирлерин күөсетпешаан, көдээ ажил-агыйнын күсүк ажилдарын мурнундагы чылдарынында дээр чорутканнар. 1953 чылдың күзүндө 1952 чылдыңга көөрдө, күсүк чер андарылгазын 13 миллион гектар, чайгы чер андарылгазын 3,5 миллион гектар хөйү андарган. Күзүн чайгы тарыыр культураның тарылгазы болгаш 1954 чылдың дүжүдүгө чазын чайгы тарыыр культурага хөрүн белектели республикаларын, крайларын болгаш областтарын хөй нурузунга эң кыска болгаш эки агротехниктиг хуусааларда чорутууган.

СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун шийтпир-лерин база партиянын болгаш чазактың оң дараа-зындагы доктаалдарын боттандырынга үндө-зилээш, 1953 чылда болгаш ылангыя чылдың ийи-чи чартында тараачыларнын орулгалары дыкка улгаткан. Тараачыларнын сандып ал турар ба-рааннарынын талазы-биле күрүениң үрүмтөк сандыглар өрткөртү ортумаа-биле 11 хуу чигээни-биле кады, колхозтарын болгаш колхозчуларнын ыяавыла дужаалгалар өзүгүр күрүгө дужаап турар эдиге, сүдүгө, дүгүгө, картофелинге бол-гаш ногааларынга белекел өрткөртү дыкка-бедээ. Этке, сутке, ногааларга, картофелинге белекел өрткөртүндө дыкка бедип турар өрткөртү-биле са-дып алышыкчыларнын күрүне системазы чоруту-ган. Мал ажилынын продуктуларын, картофел-дин болгаш ногааларнын ыяавыла, дужаалгалары-нын талазы-биле колхозтарга санатынып турган эркен чылдарын өрелерин олардан үндүр бижээ. Колхозчуларнын хуузулда дузалар ажил-агыйн-дан ыяавыла дужаалгаларын нормалары өзээ-жээш, колхозчу өрелерден көдээ ажил-агый үндү-рүү күдүлгө, эркен чылдарын көдээ ажил-агый үндүрүүнүн талазы-биле чедир төлөтпөй арт-кан үндүрүлгөни бүрүнү-биле дүжүргөн. Оон ан-гыда мал ажилынын продуктуларын болгаш картофелин күрүгө ыяавыла дужаалгалары-нын талазы-биле эркен чылдарын бүгү өрелерин колхозчуларын ажил-агыйларындан үндүр би-жээш. Ыяавыла дужаалгаларын хемчээлиниң өзээ-жээни-биле холбаштыр колхозтар болгаш колхоз-чулар бараанын продукциязын элээн кезин са-дып алышыкчынын бедиткен өрткөртү-биле күрү-гө садарын аргазын алганнар. Колхозтарын болгаш колхозчуларны экономика талазы-биле дет-кирениң айттыгдан хемчеглерин, а ол ышкаш үндүрүлгө политиказын талазы-биле хемчеглерин амдыралга чорутканын түнелдинде 1953 чыл-да колхозтарын болгаш колхозчуларын орул-галары 13 миллиард ажыг рубль улгаткан.

Көдээ ажил-агый бүдүрүлгөсүнүн хөгжүлдэ-ниң колхозтарын болгаш колхозчуларын материал-дыг сонургалынын принципин чайгылыш чокка сагыры партия болгаш совет организацияларын моон сонгаар-даа хүн-бүрүнүң сагыш салышыкы болур ужурул.

Улус ажил-агыйнын кандыг-даа хемчеглеринин чедикширин кижилер, кадрлар шийтпирлээр турар деп чүвени барымдалаш, партия болза, Плену-мун доктаалын амдыралга боттандырыр дээш демиселге болуноң кол кичээнгейн кадрлар айты-рыныч, хамыктын мурнунда машина-трактор стан-цияларын кадрларын айтырыныч мөөнээш. СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун соода МТС-терин штаттарында доктаамал ажилчынар кыл-дыр 1 миллион 250 муң хире трактористерин, тра-ктор бригадаларын бригадирлерин, көдээ ажил-агыйнын нарын машиналарын машинистерин болгаш өске-даа ажилдакчыларын кийрген. Пар-тияны кыйгырынга хары кылдыр үлөтүрдөн болгаш улус ажил-агыйнын өске-даа адырларын-дан МТС-терге 50 муң хире механизаторлар эеп чоруткан.

Колхозтарын хандыры-биле сөөлгү айларын дургузулда 100 муң ажыг агрономдарын болгаш зоотехниктерин чоруткан. МТС-терге барып ажил-даары-биле үлөтүрдөн болгаш улус ажил-агый-нын өске-даа адырларында 23 муң инженерлерин болгаш техниктерин чоруткан. Оон түнелдинде МТС-тер болгаш колхозтар тускай эртемниглер-биле элээн быжыккан, көдээ ажил-агый бүдүрүл-гөсүн шийтпирлээр участоктарына тускай эртем-ниг кадрлар чоокшулаан.

Ынчалза-даа МТС-терин болгаш колхозтарын мергежилдиг кадрлар-биле быжыкларын хер-вөзөндө улуг чептер бар. Партиянын болгаш со-веттин чамдык удурткучу ажилдакчылары кадрлар айтырынын шийтпирлөвейн тургаш, көдээ ажил-агыйнын бүгү адырларынын күшүг көдүрүлүш-күнүн хандырып шыдаас деп чүвени билбейн ту-рарлар.

Хөй-хөй машина-трактор станцияларында, ха-мыктын мурнунда Орёл, Курск, Калинин област-да трактор бригадаларын доктаамал ажилдак-чыларын элээн хөй кезин амгы үгө чедир ши-литинмээн болгаш МТС-терин штаттарында кир-бээн. МТС-терин штаттарында өзү барымдалап кийрген ажилчыларын эвээш эвес кезин, кышкы үгө ажилдарын хемчээли улуг турбуже, МТС-терде болгаш колхозтарда ажилдавын турар. МТС-терин доктаамал ажилчыларын күш-ажылын багай организастан. Мурнунда үлөтүр-же болгаш улус ажил-агыйнын өске-даа адыр-ларына ажилдап чоруй барган механизатор кад-рларын МТС-терге дедир чорударынын талазы-биле ажил Брянск, Владимир болгаш өске-даа элээн хөй областтарда кошкан калбарган. Механизатор кадрларын белектеринин хөрөндө улуг чептер бар: ол кадрларын белектеринин талазы-биле ме-ханизация училищелери болгаш курстар долдур четчелетинмээн, элээн хөй училищелерде болгаш курстарда башкылаашкыны көдээ ажил-агый бү-дүрүлгөсүнүн амдыралчы айтырыларындан хо-орук чорудуп турар.

Партия, совет, көдээ ажил-агый органны, МТС-тер болгаш совхозтар директорлары механиз-атор кадрларын мурнакчы методтарга болгаш көдээ ажил-агый культуранын тарып өстүренин ар-галарына өөредирин, чаа техниканы өөренирин болгаш чаа профессионалынын шингээди алырын экижидери эргежок чутула.

Элээн хөй областтарда, крайларда болгаш респуб-ликаларда көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниг-лерин шийлп алырыныч болгаш таарыштыр тургу-зарын хөрөндө улуг чептер бар. Эң ырак МТС-тер болгаш колхозтар удурткучу кадрлар-биле бол-гаш тускай эртемниглер-биле мынчага чедир чет-челетинмээн турбуже, тускай эртемниглерин хөй-хөй таварылгаларда бирге эчелгөдө хоорайларын бол-гаш район төптерин долгандыр турар. МТС-терге болгаш колхозтарга чорудуп турар. Эң дуржул-галыг тускай эртемниглерин мурнакчы колхозтар-га чорудуп, а хамыктын мурнунда мергежилдиг ду-замчы хергелеп турар, экономика талазы-биле кош-как колхозтарга шоолуг дуржулга чок агрономи-ны болгаш зоотехниктерин чорудуп турарын фак-тылары эвээш эвес. Элээн хөй МТС-терде ажилга келген тускай эртемниглерге амдырал-чурттал-ганы эргежок чутула байдалдарын тургузуп бербейн турар.

Көдээ ажил-агый кадрларын шийлп алырынын талазы-биле партия, совет, көдээ ажил-агый орг-нанын ажил-чорудулгазында эң чутула болгаш амдызында шийтпирленимээн айтырыг болза, колхозтар даргаларын дугайында айтырыг бо-луп турар. Колхозтарын удуртуп кадрларын бы-жыкларын талазы-биле хемчеглерин боттанды-рыныч партиянын чүгө хөй эвес организациялары кийрген. Областарын, крайларын болгаш респуб-ликаларын хөй нурузулда ол чутула херекти толар-гай-ла чедир үнелөвейн турар чоруктар бар. Ын-чаарга колхозтарын нити ажил-агыйнын улам ыңайгы көдүрүлүшкүнү болгаш бүгү талаалыг хөг-жүлдө колхозтар даргаларын шийлп алырында дыкка хамааржыр апар. Фактыларын көргүзүп турары болза, бир эвес колхозтун удуртулгазын-га болуноң хөрөн билер болгаш массаларын органи-застап шыдаар ажил-иши болгаш инициативтиг дарга депштинер болза, эи-не хожуданга ажил-агый ийи-үш чылдарын дургузулда мурнакчы бо-лу бээр, а колхозчулар күш-хүннеринге бедик ору-галарын ап турар болу бээр. Ындыг колхозтарда күрүениң, нити улустун эрге-ажыктыр колхоз-тарын болгаш колхозчуларын эрге-ажыктыр-биле шын дүжүп турар. Ынчаарга колхозтарын удуртулгазын улуг социалисттик бүдүрүлгөни баш-карып шыдаар шинек чок таварылга болган кижилер кире бээр, байлак бүдүрүлгө аргаларыг колхозтар хожудан, дорайтап эгелээр.

Казах ССР-де, Алтай крайда, Калинин, Горький, Учалов, Вологда, Новгород, Псков, Орёл, Брянск областтарда болгаш Татар АССР-де колхозтарын удуртуп кадрлар-биле быжыкларын дугайында СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун шийтпирлерин күөседиринин талазы-биле херек онза багай туруп турар.

Колхозтарын удуртуп кадрларын шийлп алы-рын харысалга чок көөр чорукту узуткаарын болгаш колхозтарын организа, ажил-агый талазы-биле быжыкларын ол үндэин айтырын херек кырынга шийтпирлээр партия, совет, көдээ ажил-агый органнындан, МТС-тер директорларындан СЭКП ТК-нын Пленуму негеп тур.

СЭКП ТК-нын сентябрь Пленуму социалисттик көдээ ажил-агыйнын материал-бүдүрүлгө суурун күштелдиренин калбак программанын хүлээп ал-ган. Пленумун шийтпирлерин күөседир-биле 1953 чылдың чүгө дөрткү кварталында бистин үлөтүрүвүс көдээ ажил-агыйга 42 муң хире тра-кторларын (15 аът күжүгө санаарга), 11 муң ажыг тараа комбайнларын, 22 муң ажыг трактор саялка-ларын, трактор-биле сизген кестирер муң-муң маши-наларын болгаш өске-даа бирги чергениң машина-ларын берген. Бистин чуртувустун көдээ ажил-агый аар индустриянын күчүлүг суурунга бо үе-ниң техниказы-биле улам-на элбек болгаш дүргөн темпирлери хандырынып турар. 1954 чылдын эге-

зинде МТС-терин чепселенишкенинге 1 миллион ажыг тракторлар (15 аът күжүгө санаарга), оон ишинде 460 муң дизельдиг тракторлар; 270 муң тараа комбайнлары, тараа чажар 450 муң хире трактор саялкалары, трактор-биле сизген кестирер 260 муң ажыг машиналар болгаш өске-даа хөй-хөй болбазырангай машиналар турган.

Оон-биле кады Машина тудуунун министерство-зунун удурткучулары болгаш элээн хөй заводтар-нын директорлары көдээ ажил-агый машиналарын бүдүреринин талазы-биле оларга бердинген онаал-галарын четпес күөседип турар болгаш ол айтыры-нын талазы-биле херекти күрүне өзүзү-биле көрбөс чоруну көргүзүп турарын СЭКП ТК-нын Пленуму демделеп тур. 1953 чылда «Беларусь» трактор-ларын бүдүрүп үндүренин планы үзүлгөн. СКГ-4 деп картофель олурукчуларын бүдүренин талазы-биле онаалга 59 хуу, КОК-2 деп картофель ажаар комбайнларын—38 хуу, КОН-2,8 деп тра-ктор культуваторларын—89 хуу күөсетинген. 1953 чылдың дөрткү кварталында СОН-2,8 деп но-гаалар саялкалары бүдүренин талазы-биле онаалга чүгө 60 хуу, СРН-4 деп распада олурук машиналарын—13 хуу, КРН-2,8 деп культуватор-лар-үчүш чегерикчилерин—60 хуу күөсетинген. Машина тудуунун министерствозунун, Транспорт болгаш аар машина тудуунун министерствозунун хөй-хөй бүдүрүлгелеринин удурткучулары МТС-терин немелде кезектер-биле соксаал чокка, бүрү-дөлдүр хандырынын хөрөн харысалга чок кө-рүп турар чоруну көргүзүп турарлар.

ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозу база элээн хөй областтарын, крайларын болгаш респуб-ликаларын чер-черин совет болгаш көдээ ажил-агый органны МТС-терде тудуугу четпес чорудуп турар. 1953 чылда мастерскаялар тудуунун планы чүгө 57 хуу, көдээ ажил-агый машиналарын шыг-жаар сарайларын болгаш серилерин—70 хуу күөсетинген.

Нитинин мал ажилынын хөгжүлдэниң колхоз-тарын болгаш колхозчуларын материалдыг со-нуургалын бедилеринин, колхозтарга барып ажил-даары-биле көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниг-

ТАРАА АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ БАЙДАЛЫ БОЛГАН ТАРАА БҮДҮРҮЛГӨСҮН УЛГАТТЫРАРЫНЫҢ СОҐУЛГАРЫН

1. Чуртка улустун хергелд чүүлдеринин бүдү-рүлгөсүн күшүг көдүрүлүшкүнүн дугайында партия болгаш чазактың салып турары бүгү улус-тун сорулгазын күөседирине бүгү көдээ ажил-агый бүдүрүлгөсүнүн үндэин болур тараа ажил-агыйн улам ыңай сайзырадыр онза чутула ужу-дузалыг болуп турар.

Аш-чемниң бедик шынарлыг продуктуларынга чоңуң өзүп турар хергелдерин моон сонгаар улам долу хандыры тараа бүдүрүлгөсүнүн өзүл-дезинден хамыктын мурнунда хамааржыр. Мал ажилынын проблеманын кыска хуусаада шийтпир-лээр малдың бүгү баш санын мал чөм тараалар—кукуруза, арбай болгаш сула-биле четчир кылдыр хандырын негеп турар. Хөвө болгаш хендир ажилынын районнарына техниктиг культуларын бүдүрүлгөсүн калбартыр хоорайларын бол-гаш үлөтүр төптерин долгандыр ногаа-картофель болгаш мал ажилынын базаларын хөгжүдери ол районнарын чонун тараа-биле хандырынын улга-тыраарын база негеп турар.

Социалисттик планнаашкынын улус ажил-агыйн күрүениң тараа курлавыларын тургузарын бол-гаш чылдың-на четчелеп ап турарын көрүп турар. Оон ангыда экспорт хергелди өзүп турар бол-ганда чурт ону улгаттыраарына артыкшыдыг та-раалыг турар ужурул.

Ынчангаш көдээ ажил-агыйнын бүгү адырлары-нын улам ыңайгы көдүрүлүшкүнү болгаш чоңуң база бүгү улус ажил-агыйнын өзүп турар хергелдерин хандыры тараа ажил-агый-нын хөгжүлдэинде чедикшиктерден хамаар-жыр.

Оон-биле холбаштыр тараа бүдүрүлгөсүнүн амгы үгөдө туруп турар деңгелди продукциянын нити чылдазынын-даа, оон бараанын кезээниң-даа талазы-биле улус ажил-агыйнын өзүп турар хер-гелдерин дуглап шыдавын турарын партиянын Төп Комитетинин Пленуму демделеп тур. Күрүне эргенине кирип турар тарааның санынча база оон чарыгдалдарын өзүлдэинин аразында дүшпөс чорук тыттып келген. Күрүне мурнунга хүлээлгел-ерин күөсеткен сөөтүндө колхозтарга артып калып турар тарааның саны колхозтарын нити ажил-агыйнын бүгү хергелдерин базала дуглап шыдавын турар; хөй-хөй колхозтарда тарааны колхозчуларга күш-хүннеринге бээр дыкка куду, ылангыя мал чөм тараа эвээш артып калып турар, ол чокка мал ажилынын шыгыш көдүрүлүшкүнү болдунмас.

2. Тараа ажил-агыйнын хөгжүлдэинин туруп турар деңгелди чуртун тараа талазы-биле өзүп турар хергелдеринин аразында дүшпөс чо-рук амгы үе-чаада элээн хөй чылдагааннардан болдунган деп партиянын Төп Комитетинин Плену-му санап тур.

1940 чыл-биле дөмөйлөргө, 1953 чылда тарылга шөлдери нити-биле 6,8 миллион га улгаткан турда, тараа культуларынын тарылга шөлдери 3,8 миллион га кызырылган, мал чөм тараа культу-ларынын (кукурузаның, арбайнын, суланың) та-

лерин чорударынын, мал кыштагладышыкынын чорударына МТС-терин талазындан колхозтарга организасть болгаш техниктиг дузамчыны көр-гүзеринин талазы-биле партиянын болгаш чазак-тын хүлээп алган хемчеглеринин түнелдинде, а ол ышкаш малды данчыларын хүнүн январь бирээ-ден октябрь бирже көжүргөниин түнелдинде фер-маларга малды кадагалап камгалаары элээн эки-жээш. 1953 чылда эът, сүт болгаш дүк белектели болгаш сандып алышыкынын 1952 чылдан дээр чоруткан. Ынчалзажок колхозтар 1953 чылда мал ажилын хөгжүдөдиринин күрүне планын мыйыстыг бода малды болгаш хойларын талазы-биле күө-сеттээр. Мал чөмнери мөөнээринин планы күө-сетинмээн, бөдүүн чөмнөр 1952 чылда белектелине-нинден эвээш белектелинген. Хөй-хөй областтарга, крайларга, республикаларга ылангыя Рязань, Там-бов, Псков, Кострома, Тула, Новгород, Орёл, Яро-славль областтарга 1953 чылдың IV кварталында инектерин баш саны элээн эвээжээш.

Обкомнар, крайкомнар, эвилелдешкен респуб-ликаларын компартияларынын ТК-лары СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун шийтпирлерин амды-ралга боттандырышпаан, көдээде партияны поли-тиктиг ажилче улуг кичээнгейн салып турар апар-ганнар. Партиянын район аппаратадын ажилынын эде тургузушкуну, оң колхоз болгаш совхоз бүдү-рүлгөсүн чөкшүлаашкыны эгелээш. Шутт МТС-терге болгаш оларын хандырып турары колхоз-тарга партияны-политиктиг ажилды чорудар хү-лээлгелит партия райкомнарынын секретарьлары баштаан инструкторлар бөлүктери тургустунган.

Ынчалза-даа көдээ ажил-агыйн эргелээр орган-нарын болгаш көдээде партияны-политиктиг ажил-ды эде тургузары дыкка оожум чорутуноң, ол чорук ажил-агый сорулгаларын шийтпирлээрине улуг хемчээл-биле шаптык болуп турар, чүгө дээр, колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын удур-турун үндэини-биле экижитпейн тургаш, көдээге бүгү партияны-политиктиг болгаш организацын ажилдын деңгелин шыгызы-биле бедитпейн тур-гаш, көдээ ажил-агыйн чедикшикни-биле бу-рунгарладып болур.

ТАРАА АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ БАЙДАЛЫ БОЛГАН ТАРАА БҮДҮРҮЛГӨСҮН УЛГАТТЫРАРЫНЫҢ СОҐУЛГАРЫН

ылгазы 6,8 миллион кызырылган, а ол ышкаш кру-па культуларынын (чингетараанын, кырлыка-ранын, ристик)—13 миллион га, тараа-бобы—0,8 миллион га кызырылган.

Социалисттик көдээ ажил-агый делегейде эң бедик механизастыгдан болза-даа база ону чыл бүрүдө эң чаа техника-биле чепселээр чыл-чылда өзүп турар болза-даа, ажилталынып турар агротехник-тиг хемчеглерин туруп турар деңгел бүгү шөл-дерге тараа культуларынын бедик дүжүттерин алырын ам-даа хандырып турар. ССРЭ-нин Кө-дээ ажил-агый министрствозу, ССРЭ-нин Совхоз-тар министрствозу болгаш оларын чер-черде ор-ганнары, хөй-хөй МТС-тер, совхозтар база колхоз-тар тараа культулары ажилдап кылырын аг-ротехниказын тоомча чок көрүп турарлар, чайгы болгаш күсүк чер андарылгазынын талазы-биле онаалдаларын күөсетпейн, чайгы тарырынын нор-маларын кудуладып, тарылганын болгаш ажаап алышыкынын хуусааларын сааладып, дүжүтүч улуг чидиргелерин болдуруп турарлар.

Тараа бүдүрүлгөсүнүн хөгжүлдэинин деңгел-ди чонунуң база улус ажил-агыйнын тараага хер-гелдеринин аразында тургустуна берген дүшпөс чоруктуң кол чылдагааннарын бирээш болза, та-рылга шөлдерин планнаарына, ылангыя тараа культуларынын болгаш сизгенерин тарылгазын планнаарына ССРЭ-нин Курпаланын, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунун болдурган улуг Совхозтар министрствозунун болдурган улуг частырылгы болур. Чурттуң ызы-бүрү куржаглар-ынын онза байдалдарын таарыштыр көрбөй чер ажилынын сизген аралаштыр системазы бир аай ажил-агыйнын хараазы-биле Украинага, Соңгу Кавказтың, Поволженин болгаш төп кара хөрзүн-нү куржагың районнарына тараа культулары-нын тарылгазы кызырылган.

Планнаашкынын ындыг частырылгы практик-азы чурттуң тараа ажил-агыйн хөгжүдөдирине улуг когаралды чедирген.

3. Тараанын күрүгө белектерин болгаш сада-ры чоокку чылдарда 1953 чылдыңга дөмөйлөргө 35—40 хуу улгаткан турарына амгы үгө чурттуң мурнунда аш-чемниң, мал чөмнүн болгаш круп-паның база тараа-бобы культуларынын бүдүрүл-гөсүн улгаттыраарынын сорулгазы туруп турар деп СЭКП ТК-нын Пленуму санап тур.

Бистип көдээ ажил-агыйныс бүгү көдээ ажил-агый ажилдарын механизастаарын болдуруп турар бирги чергениң хөй санын техниказы-биле чепсег-ленген. Бисте ам улуг социалисттик бүдүрүлгөни — МТС-терин, совхозтарын болгаш колхозтарын эргежок чутула удурткучу кадрлары бар. Көдээ ажил-агый бүдүрүлгөсүн тускай эртемниглерин болгаш көдээ ажил-агый механизаторларын улуг армиязы ажилдап турар. Алак сөөлүндө Совет чурт-кончуг делгем чер байлактарыг болуп турар.

Ынчангаш, бистин социалисттик көдээ ажил-агыйныс тараа бүдүрүлгөсүн күчүлүг көдүрүлгө бүгү болдунар аргаларыг.

(Улачызы 2-ги арында).

Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдөдиринин дугайында база кур болгаш куруккан черлерни шингээдиң алырының дугайында

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелинин талазы-биле 1954 чылдың март 2-де СЭКП ТК-ның Пленумунун хүлээп алган доктаалы

III.

КУР БОЛГАШ КУРУККАН ЧЕРЛЕРНИ ШИНГЭЭДИҢ АЛЫРЫ—ТАРАА БУДУРҮЛГЕЗИН КӨВҮДЕДИРИНИҢ УЛУГ КУРЛАВЫРЫ

(Уланчызы).

1. Чурттуң бүгү районнарына тараа культураларының дүжүттүүн бедидери-биле чергелештир чаз черлерни шингээдиң алыры тараа бүдүрүлгезин көвүдөдиринге аажок улуг ужу-дүзүлгө деп СЭКП ТК-ның Пленуму санал тур. Кыска үениң дургу-аунда тараа бүдүрүлгезин көвүдөдиринин чугула болгаш мырынай боттут үнөр дөзү болза, Казахстанның, Сибиринин, Уралдын, Поволжьеиниң районнарында база Соңгу Кавказтын чамдык районнарында куруккан болгаш кур черлерни шингээдиң ап тургаш, тараа культураларының тарылгазын калбартыры болур. Ол районнарда үнүш-дүжүткүр кара болгаш кара-хүрчү хөрзүннеринг шингээдиң алдынан кайгамчык делгем черлер бар, ол черлерге улуг немелде капитал салышкыннар чокка-ла бедик дүжүттүрүн ап болур.

Сибиринин, Казахстанның колхозтарының болгаш совхозтарының ажилынын дуржулгазы аңдарган кур болгаш куруккан черлерге чазын тарыш кызылгастың дүжүдүн гектардан-на 14—15 центнерин ап болурунун долу аргазын көргүзүп турар, а мурнакчы ажил-агылар гектардан-на 20—25 болгаш оон-даа хей центнерин ап туралар. Чижээ, Челябинск областың «Петропавловский» совхозу 1953 чылда 19 муң гектар шөлдүң, оон иштинде сөөлгү чылдарда чаа шингээдиң алдынан 10 муң гектар черин гектар бүрүздөн 22 центнер кызылгасты алган. Соңгу-Казахстан областың Коноховск районунун «Ленин оруу» колхозунга гектар бүрүзүн чазын тараан кызылгастың черек кырында ортумак чылдазы 14,5 центнер турда, чаа шингээдиң алдынан 350 гектар кур черин гектар бүрүздөн 30 центнер алдыган.

СЭКП ТК-ның Пленуму ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунун, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунун мурнуна, Казахстанның, Сибиринин, Уралдын, Поволжьеинин болгаш Соңгу Кавказтын партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органның мурнуна, ол районнарың МТС-теринин, колхозтарының болгаш совхозтарының мурнуна—куруккан болгаш кур черлерни шингээдиң тургаш, 1954—55 чылдарда тараа культураларының тарылгазын 13 миллион гектардан эвээш эвеске калбартырын база 1955 чылда ол черлерден 1100—1200 миллион пуд тарааны, оон иштинде 800—900 миллион пуд бараанның тарааны алырын күрүнениң эң чугула сорулганы кылдыр салып тур. 2. Казахстан КП ТК-ына, Сибиринин, Уралдын, Поволжьеинин база Соңгу Кавказтын СЭКП обкомнарынга болгаш крайкомнарынга, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунга, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунга, РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелинге, Казах ССР-нің Министрлер Чөвүлелинге, айыткан районнарың облкүсскомнарынга болгаш крайкүсскомнарынга, МТС-тер болгаш совхозтар директорларынга колхозтарда болгаш совхозтарда тарылганы мынчаар өстүрерин хүлээди: 1954 чылда, улус ажил-агы планын өзүгээр кызылгастың база чингетарааның тарылгазын 2,3 миллион гектар, оон иштинде колхозтарга—1,8 миллион гектар, совхозтарга—0,5 миллион гектар; 1955 чылда тараа культураларының тарылгазын аңаа немей 10,7 миллион гектардан эвээш эвес көвүдөдир.

Чаа шингээдиң алдынан черлерге 1955 чылда тараа культураларының тарылгазын ыяаыла эки белеткетинген, чазын аңдартынган болгаш күзүн эрте аңдартынган черлерге чорудар ужурул.

3. ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозу, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозу, РСФСР-нің Министрлер Чөвүлели, Казах ССР-нің Министрлер Чөвүлели, чер-черин совет болгаш көдээ ажил-агы органның колхозтарда болгаш совхозтарда тараа культураларының тарылгазын калбартырга чер участоктарының, бирги ээлчеге эң үнүш-дүжүткүр куруккан болгаш кур черлерин, эвээш продуктулуг суген кезер шөлдөринин болгаш чурттакчы-лың черлер чоогунда оларларның шилдизинин база кызыгарлаашкынын чогуур өйүндө, мычлаажок 1954 чылдың июнь 1-ден орай эвезе чорудар. Тараалаң чаа совхозтарын организааар, совхозтарга болгаш колхозтарга черлер кезип бээр чорукка Курчерфондунун черлерин база ажиллаар.

4. Чаа черлерге чер аңдарылганын, хөрзүнүн тарылга мурнундагы белеткелин, тараа культураларының тарылгазын болгаш ажаал алышкынын чогуур өйүндө чорудар база куш-ажылды эң-не эвээшти чарыгдал тургаш тарааны алыр төлээде тараа культураларын сайырдырының болгаш ажилдап кыдырының талазы-биле бүгү ажилдарын бүрүн механизастарын хандыраар.

Куруккан болгаш кур черлерни шингээдиң, эвээш продуктулуг шынаалары база оларларын чарып аңдар таразы-биле ажилдары күүсөдир болгаш кызылгастың тарылгазын немей өстүрер төлээде 1954 чылда чаа черлер шингээдиң алырының районнарың 15 аът күжүнө санытыган 120 муң тракторларын, 10 муң комбайнларын, чогуур саныг трактор андазыннар, селкаларын, дискалыг аар илирлерин, культиваторларын болгаш өске-даа көдээ ажил-агы машиналарын сөөртүп чедирер. Машина трактор паркын техниктиг хандыраарга эрежок чугула саныг автомашиналарын, автомашиналыг көжүп чоруур септелге мастерскаяларын, автоцистерналарын, автозаправщиктерин, турму нефть саваларын, чепсектерин болгаш дерилгелерин сөөртүп чедирер.

5. Партияның Төп Комитетинин Пленуму куруккан болгаш кур черлерни чедишкенин шингээдиң алыры хамыктын мурнунда чаа черлерни шингээдиң ап турар районнарже мергежилдиг удуртукчу, инженер-техниктиг болгаш агроном кадрларын, база ол ышкаш МТС-терде, совхозтарда трактор отрядтарын болгаш бригадаларын четчелеринге механизатор кадрларын шын шилип алырындан хамааржыр дээринче бүгү партия, совет болгаш

көдээ ажил-агы органның кичээнгейин угландырып тур.

МТС-терин, совхозтарын ажилчын күжү-биле хандыраарың сонгаарлаткымас хемчег деп санааш, ажилдап турар МТС-теринин болгаш совхозтарын ажилдакчыларын иштинден база ол ышкаш көдээ ажил-агының механизастаар талазы-биле ус-дарган училищелеринге, көдээ ажил-агы механизастың училищелеринге, база МТС-тер болгаш совхозтар чанында курстарга трактористерин болгаш комбайнёрларын белеткеп тургаш мергежилди кадрлар-биле чаа черлер шингээдиң ап турар МТС-терин болгаш совхозтарын долдурч четчелерин эрежок чугула. Чаа черлерде чаа организаа-тынып турар совхозтарга ажилчын күжүнүн четпейн турар санын организаагы чымданын чуруму-биле долдурган турар ужурул.

Чаа черлер шингээдиң ап турар совхозтарже болгаш МТС-терже удуртукчу составын ажилдакчыларын, тускай эртемниглерин болгаш мергежилди ажилчын күжүн калбак тайылбыр ажилы-га үндөйлөш, шилип ап, 1954 чылда чорудар сорулганы эвилелдешкен республикаларын, компартияларын ТК-ларынын, СЭКП крайкомнарынын болгаш обкомнарынын мурнуна, республикаларын Министрлер Чөвүлелиринин, облкүсскомнарынын болгаш крайкүсскомнарынын, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунун, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунун мурнуна, бүгү партия, проф-эвилел болгаш комсомол организацияларын мурнуна СЭКП ТК-ның Пленуму салып тур. Ажилдап турар МТС-терден болгаш совхозтардан-даа, үлөтүрдөн болгаш улус ажил-агының өске адырларын-даа шилип алышкынын кылдыр. Чаа черлерни шингээдиң алырының районнарың ажилдакчыларын организаагы чылч чорударын Партияның болгаш Чазактын чугула даалганын күүсөдир кылдыр, улуг патриоттук черек кылдыр көөр ужурул.

Бүдүрүлгө, албан чери болгаш организация бүрүзү болза, бодунун коллективинин составында чаа черлерни шингээдиң алырының районнарың ажилга баарын күзүн тускай эртемниглерин болгаш мергежилди ажилчыннар чорударын боттарыга хүндүлүг хүлээлге кылдыр санаар ужурул.

6. Чаа черлерни шингээдиң алыр МТС-терже болгаш совхозтарже ажилга эки-тура чуруму-биле комсомолчуларын болгаш аныктарын иштинден 100 муң механизаторларын организаагы чорудар дугайында ВЛКСМ ТК-ның болгаш комсомолдун чер-чер организаагыларын инициативанын чүүл-дүг деп санаар.

7. Куруккан болгаш кур черлерни шингээдиң алыр районнарың МТС-теринче, совхозтарың болгаш белеткеп организацияларынче өске МТС-терден болгаш совхозтардан, үлөтүр бүдүрүлгеден болгаш организациялардан чорудар инженерлерге, техниктерге, агрономдарга, зоотехниктерге болгаш көдээ ажил-агының өске-даа тускай эртемниглеринге, трактористерге, комбайнёрларга, септелге талазы-биле мергежилди ажилчыннар, саналга болгаш өске-даа ажилдакчылар мурнунда ажилдап турган черинге ап турганы үш айнын шалыны (ажыл төлөвири) хемчээл-биле харугда дузаламчыны бээр база ол ышкаш айыткан ажилдакчыларын чаа ажилче көжери-биле холбашкан чарыгдалдарын күш-ажыл дугайында хоойлулар Кодексинин 82 чүүлүн өзүгээр төлөлдөргө чорудар.

8. Чаа черлерни шингээдиң алыр МТС-теринин болгаш совхозтарын трактор бригадаларын болгаш отрядтарын ажилдакчыларынга чогуур амьдырал байдалдарын тургузары-биле 1954 чылда хову турлагаларын тургузуп, оларын чуртталгага херектиг вагониктер-биле болгаш майгынар-биле, куньялар-биле, чунар бажынар-биле хандырып, база хей-ниги чөмөчүлүгүн болгаш суг хандырылганын организааарын ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунга, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунга, чер-черин партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органның хүлээди.

Трактор отрядтарына болгаш бригадаларыга көжүп чоруур саваларын калбаа-биле ажилдап тургаш, аңаа аш-чем продуктуларын база бирги ээлчеге чугула чүүлдерин савылгаар чорукту калбартырын ССРЭ-нің Салыг министрствозунга болгаш Центросоюзка хүлээди.

Чаа черлер шингээдиң алырының районнарында МТС-терин, совхозтарын трактор отрядтарын болгаш бригадаларын ажилдакчыларын културлук хергелелдерин (кино радио, солуннар, сеткүүлдер болгаш өскөдөр) ССРЭ-нің Култура министрствозу болгаш ВЦСПС хандыраар ужурул. Ол ажилдакчыларын медицина хергелелин хандыраарын ССРЭ-нің Кадык камгалал министрствозунга дагыр.

9. Чаа черлерни шингээдиң алырының планын күүсөдир болгаш тараа культураларын бедик дүжүдүн алыр талазы-биле колхозтарын, колхозчуларын болгаш МТС-тер ажилдакчыларын мате-риалдыг сонургалдын көдүрер сорулга-биле моон дараазында деткимче-шанналарын тургузар:

а) чаа черлерде тарылганың бүгү шөлдүн алыр дүжүттүң талазы-биле доктаатынган планын дааладан ажыр алдыган дүжүттүн 30 хуу чедир хемчээлин хову болгаш трактор бригадаларын ажилдакчыларын нити хуралдарын шийти-рин өзүгээр немелде төлөвири берип турарын колхозтарга сүмелээр;

б) чаа шингээдиң ап турар черлерин тарылга шөлдөринден ыяаыла дүжаалга-биле күрүнө дүжааган болгаш садып алышкыннар чурумун өзү-гаар дүжааган тарааны сайгарганындан кирген акша хөрөңгилерин 25 хуу чедир хемчээлин күш-хүннеринге аван кылдыр колхозчуларын нити хуралдарын көргөниң өзүгээр колхозчуларга берип турарын колхозтарга сүмелээр;

в) күрүнениң садып алыр чурумун өзүгээр тараа дүжааган колхозтарга садыр-биле үлөтүр барааннарын, чүкк автомобильдерин, автоприцептерин, электромоторларын тулуг материалдарын болгаш бүдүрүлгө база ажил-агыга херектиг өске-даа барааннарын саткан таразынын үненин 100 рубль бүрүзүнө үрмөктөп садар өртектер-биле 50 рубльдин барааннары оонажыр кылдыр тускайлаарын Центросоюзка хүлээди.

г) МТС-терин трактор бригадаларын болгаш тускай отрядтарын ажилдакчыларын шаңнаары-биле күрүнө колхозтарын херек кырында дүжааган болгаш саткан таразынын центнер бүрүздөн 75 копейктин немей санап ап турар эргени МТС-терин директорларына онзалап тыпсыр. Шаңналга хергелээр-биле тускайлап ап турар үстүндө санаашкынын кур болгаш куруккан черлерге тараа культураларын тарылганын болгаш херек кырында ажаап алган дүжүдүнү талазы-биле планын даалгаларын күүсеткен турда ам чоруда бээр.

Куруккан база кур черлерни шингээдиң алыры-биле чаа тургустунуп турар совхозтарын ажилчын-нарын, албан хаагыларын, тускай эртемниг-леринин болгаш удуртукчу ажилдакчыларын ажил төлөвириңе 1954—1955 чылдарда 15 хуу хемчээлдиң немей төлээшкенин доктаадыр.

10. Тарааны бүдүрерин улгаттыраарын сорулга-зы Казахстанның, Сибиринин, Уралдын, Поволжье-нин болгаш Соңгу Кавказтын кур болгаш куруккан черлерни шингээдиң алыры-биле чергелештир, чурттуң өске районнарына, ылангыя кара хөрзүн-нүг эвес куржаның районнарында ажилатынмайн турар черлерин, эвээш продуктулуг шынааларын болгаш оларларын аңдарып, чадаң ыяштарын, арылганын аштап, тулааларын кургалдып тургаш тарылга шөлдөрин калбартырын негеп турар деп СЭКП ТК-ның Пленуму санап тур.

Бо ажилдарын чорудары болза, көдээ ажил-агы саарылгазын үнүш-дүжүткүр немелде черлерин чоокку чылдарда ажилгалга кирир, чурттуң бедик сайзырангы үлөтүрлүг сырый чурттакчыларын районнарына тарааны, ногааларын, картофель-дин болгаш мал чөлү культураларын тарылга шө-лүн калбартып, мынчаан оон ачызы-биле хоорай-ларын болгаш үлөтүр төптөринин чонун чаа но-гаалар, картофель, сүт болгаш эът-биле хандыра-рын дыка экижидер арганы бээр.

Кара хөрзүнүг эвес куржакта чаа черлерни шингээдиң алырын организааарында улуг четпестер-нин СЭКП ТК-ның Пленуму демделеп тур. ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозу, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозу, чер-черин партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органның акша моң-гун болгаш материал хөрөңгин хей саныг оонак биче черлерни шингээдиң алырыга быдаралды чарыгдар чорукту болдуруп турар. Оон чылдагыны-биле, мелiorативтиг ажилдарын индустриалдыг методтары чаа черлерни шингээдиң алырына хер-гелетинип шыдавайн, бүрүн долу механизасташ-кын хандырткынмайн турар, техниканың ажилгалы багай болгаш бир гектар черин ажилгалга шингээ-

диң алырына акша-хөрөңгинин болгаш күш-ажыл-дын чарыгдалдары бедик болуп турар.

Кара хөрзүнүг эвес куржакта чаа черлерни шингээдиң алырын организааарын үндөшүн-биле өскө-ртири, чаа шингээдиң ап турар черлерге ажил-дарын организааарын индустриалдыг методтарын калбаа-биле ажиллавышан, аңаа мелiorатив-тиг техниканы мөөнөп тургаш, дыка делгем чер-лерни шингээдиң алыр ажилдарын моон сонгаар-даа чорудары база эрежок чугула.

11. Мещеринин чавызаагы (ылангыя Рязань, Владимир болгаш Москва областтарының районна-рында), Украин ССР-де Трубже хемини унун бол-гаш ол чижектиг ыңдыг черлерин тулааларын кур-гадып база шингээдиң алыр талазы-биле ажилче бирги ээлчеге кирери эрежок чугула деп санаар.

Кагдынган болгаш тулааланган дыка делгем чер-лерни тарылгага шингээдиң алыр дугайында санал-дарын ийи ай хуусаа иштинде чогааткаш кирип келири ССРЭ-нің Курпланынга, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунга, ССРЭ-нің Совхоз-тар министрствозунга, РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелинге, Украин ССР-нің Министрлер Чөвүлелинге, Белорус ССР-нің Министрлер Чөвүлелинге, Латви ССР-нің Министрлер Чөвүлелинге, Литва ССР-нің Министрлер Чөвүлелинге, Эстон ССР-нің Министрлер Чөвүлелинге хүлээди болгаш ол со-рулгага хергелээрине тулугун болгаш проектинин тускай организацияларын тургузуп, чоокку үеде ук объектилерин ажилчыча эгелеп кириптер кылдыр материал-техниктиг чүүлдер-биле оларын ханды-ган турар ужурул.

Дайынның түнелинде болгаш чамдык колхозтар-нын кошхаанынын ужурунда көдээ ажил-агы саа-рылгасындан үнгөн база шингээдиң алырына улуг чарыгдалдар негетинмес ыңдыг черлерни тарылгага бирги ээлчеге шингээдиң алырын хандыраар.

12. 1954—1955 чылдарда көрдүнгенин өзүгээр чурттуң чөөн болгаш мурнуу-чөөн районнарында кур база куруккан 13 миллион гектар чери, а ол ышкаш кара хөрзүнүг эвес куржаның районна-рында база чурттуң өске-даа районнарында каг-дынган болгаш чаа черлерни шингээдиң алыры бол-за, тараа, а ол ышкаш көдээ ажил-агының өске-даа продуктуларын бүдүрүлгезин улгаттыраарыга ажилатынмайн турар дыка делгем черлерни ажил-чалче кирир талазы-биле нити күрүнениң улуг ажилдарын эгези болур деп ТК-ның Пленуму санап тур.

Чаа черлерни шингээдиң алырының, куруккан болгаш кур черлерге тараа культураларын тарылгазын калбартырының талазы-биле ажилдар-нын айытынган планын чедишкенин күүсетине-ри бүгү улустун бо хөрзөн партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органның талазындан тодар-гай оперативтиг удуртуудан, МТС-терин болгаш совхозтарын организаа-техниктиг белеткелинден, салдыган сорулганы күүсөдирине колхозчуларын, МТС-терин болгаш совхозтарын ажилдакчыла-рын канчаар организааанындан кол хамааржыр.

IV.

КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫНЫҢ ПЛАНААР, ТАРЫЛГА ШӨЛДӨРИНИҢ ТУРГУЗУУ ЭСКЕРТИР БОЛГАШ ДҮЖҮТТҮ БЕДИДЕР ДУГАЙЫНДА

Тараа ажил-агынын күчүлүг көдүрүлүшүнүн чурттуң бедик чедишкенин шийтирлээрине тарылга шөлдөрин шын ажилгаары болгаш тараа культураларын дүжүттүн дыка бедидери кан-чаар-даа аажок улуг ужу-дүзүлгө.

А. КЫЗЫЛАСТЫҢ, МАЛ ЧЕМИ ТАРАА, КРУПА БОЛГАШ ТАРАА-БОБЫ КУЛЬТУРА-ЛАРЫНЫҢ ТАРЫЛГАНЫҢ ШӨЛДӨРИН КАЛБАРТЫР ДУГАЙЫНДА

1. Тарылга шөлдөринин туруп турар тургузуу си-ген араалаштыр системаны чурттуң аныз-бүрү ра-йоннарынын онза байдалдарын өөренип көрбөй, бодамчажок, ажил-агыны эвес, бир-ай майык-би-ле ажиллаанын дугайын херечилеп турарын СЭКП ТК-ның Пленуму демделеп тур. ССРЭ-нің Күрүнө планы, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы мини-стерствозу, ССРЭ-нің Совхозтар министрствозу болза, Украин ССР-нің мурнуу чүгүнүн, Молдав ССР-нің кандаачал болгаш чартык кандаачал ра-йоннарынга, Соңгу Кавказка, чурттуң мурнуу-чөөн районнарынга кончуг куду дүжүттү берип турар хей чылда үнөр сугенерин тарылгазын барымдаа чокка калбартканындан, а ол ышкаш тараа куль-тураларын болгаш ылангыя кукурузанын, тараа-бобы, крупа база мал чөми тараа культураларын тарылгаларын дыка эвээжээниден илеретинип турар көдээ ажил-агынын планнаашкынында шын эвес шугумну чорутканын. Ындыг шын эвес план-наашкынын түнелинде тараа культураларын тарылгаларын дыка кызырлышкынныг болган, кру-па, тараа-бобы болгаш мал чөми тараа культурала-рын нити чымдалары кудулаан.

Сиген араалаштыр тарылга ээлчештирилгелерин чорудуп турган үеде болдунган чазыларын узуукаар болгаш 1954 чылдан эгелээш, куду дүжү-ттүг хей чылда үнөр сугенерин тарылгаларын база чер аңдарылгаларын кызырарын күсели-биле та-раа болгаш ылангыя крупа, тараа-бобы, мал чөми тараа культураларын тарылгаларын дыка улгат-тыраар төлээде, тарылга шөлдөринин тургузуунга өскөдөр кирир талазы-биле хемчеглер алырын ССРЭ-нің Күрүнө планынга, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунга, ССРЭ-нің Совхоз-тар министрствозунга, Мурнуу болгаш Мурнуу-Чөөн областтарын, крайларын, республикаларын чер-черде партия, совет болгаш көдээ ажил-агы органның хүлээди.

2. Тараа, тараа-бобы, крупа, мал чөми тараа культураларын, кукурузанын, чигир свёклазын, тарымал тооруктуң, хлопчатниктин, лён-дол-гуецинин, мал чөми корнеплодтарын, силос куль-тураларын тарылгаларын калбартырын, а ол ыш-каш садтарын болгаш виноградиктерин шөлдө-

рин дыка калбартырын бодавышан, куруккан бол-гаш кур черлерни шингээдиң, эрги тарылгалыг черлерин улам долузу-биле шингээдиң барымдаа-лап, чурттуң зоналар айы-биле 1955 чылда тарыл-га шөлдөринин тургузуун дугайында саналдарын эвилелдешкен республикалар-биле дугурушканын өзүгээр үш ай хуусаада чогаатып кылгаш, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинге көөрү-биле кирири ССРЭ-нің Курпланынга, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунга болгаш ССРЭ-нің Совхоз-тар министрствозунга дагыр.

3. Көдээ ажил-агынын планнаашкынын туруп турар системасында улуг четпестерин, планын чо-гаалдыра ону көлүн эртер төптүктен чорук колхоз-тарын, МТС-терин болгаш совхозтарын көдээ ажил-агы бүдүрүлгезин хөжүдөринге иници-ативаны боогдап турарын өөренип көргөш, көдээ ажил-агы бүдүрүлгезин планнаарыга чер-черге улуг инициативаны тыпсырын барымдааш, көдээ ажил-агынын планнаашкынын практиказын өскө-ртир дугайында саналдарын эвилелдешкен рес-публикалар-биле дугурушканын өзүгээр ийи ай хуусаада ажилдап кылгаш, ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелинге көөрү-биле кирири ССРЭ-нің Кур-планынга, ССРЭ-нің Көдээ ажил-агы министрствозунга болгаш ССРЭ-нің Совхозтар министрствозунга дагыр.

Б. ТАРАА КУЛЬТУРАЛАРЫНЫҢ ДҮЖҮТТҮҮН УЛАМ ЫНАА БЕДИДЕР ДУГАЙЫНДА

1. СЭКП ТК-ның Пленуму партия организация-ларынын, совет болгаш көдээ ажил-агы органны-нын, колхозтарын, МТС-терин болгаш совхоз-тарын онза кичээнгейин тараа бүдүрүлгезин улгат-тыраарын кол аргазы турган болгаш ам-даа болуп турары тараа культураларын дүжүттүн ың-гыны бедидеринин чугулазынче угландырып тур.

Ажил-агынын социалисттик системазы бедик бол-гаш туруштук дүжүттөри өстүрүп алырының арга-зын тургускан. Ол болза, чурттуң эң аныз-бүрү зо-наларынга чыл санында бедик дүжүттөри ап турар мурнакчы колхозтарын, МТС-терин болгаш сов-хозтарын практиказы-биле бадаткатынп турар. Ындыг болза-даа, чурттуң хей-хей районнарынга ол культураларын өстүреринин агротехниказын кар-жызы-биле үрээниин чылдаганындан тараа куль-тураларын дүжүдү куду болуп артышканын турар. Тарылганың элзэн хей кезин чаксы аңдарылгада чо-рутунуп, чер-черин болгаш минералдыг удобрене-ри тараа культураларына кончуг эвээш санныг ажилгалын, хей-хей областтарда сорттулук үре-зинер оожум шингээтинип турар. Кара-доурактыг (Уланчызы 3-кү арында).

Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдөдирин дугайында база кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алырының дугайында

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелинин талазы-диле 1954 чылдың март 2-де СЭКП ТК-нын Пленумунун хүлээп алган доктаалы

(Уланчымы).

эвес куржагынын районнарында аягыт хөзүүннери чугайландырынын барык ажыглавын турар, шөлдерге өдөкти, торфту болгаш өске-даа тус-чериниң удобрениелерин кончут эвээш төп турар, ыңаарга ол районнарга удобрениелерин ажыглаваз болза, механизациянык бедик деңгели турзажок тарааның эки дүжүттүрүн ап болбас.

2. Дүжүттү бедидеринин дараазында айтырылганын: агротехниканың мурнакчы аргаларын бүдүрүлгө калбаа-биле шиңгээдиринче; трактор паркының ажыгалын экижидеринче; шын тарылга ээлчештирилгелерин эң дүргөн шиңгээдип алырынче; хөвү ажылдарының шынарын бедидеринче болгаш чорударының хуусааларын кызырарынче; үрезин хөзүн экижидеринче; тус-чериниң удобрениелериниң (өдөкти, торфту болгаш өскелериниң-даа) чылдазын база ажыгалын күштүү-биле көвүдөдиринче; минералдыг удобрениелериниң, аягыт болгаш гипсиги кужурланчак хөзүүннери чугайландырынын эки ажыглаарынче; ажаап алышкын, сөөртүлгө болгаш шыгжалда үезинде тараа дүжүдүнүң чидиринчери-биле демиселди шийтирилгил күш-хөзүлгө болгаш аягыт-агыт култураларының хоралакчылары-биле болгаш аарыкчылары-биле демиселди хемчеглерин доктаамал чорударынче бодунуң кичээнгейин мөөнөзириниң партия организациаларына, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарына, колхозтарга, МТС-терге болгаш совхозтарга СЭКП ТК-нын Пленуму сүмөлөп тур.

Районнарың онзагай байдалдарын барымдаалап тургаш, култура бүрүзүңе ыяаыла күөсүдир агротехниктиң негелделерин минимунун ажылдап кылырын болгаш бадыйларын, тарылганың таарымчалыг хуусааларын, үрезиниң чажарының нормаларын, чайгы чер андарылганының хуусааларын, күзүн чажар тарааларга хөзүүнүң белеткээриниң болгаш оларны тарырының хуусааларын, комбайндан саванын ажаап алырын, күсүкү чер андарылганын чорударын, күзүн чашкан тарааларын мал чинир чоруктан камгалаарын болгаш өске-даа хемчеглерин ол негелделерге баш бурунгаар көөрүн республикаларын Министрлер Чөвүлдериниң, крайларын болгаш областтарын кукумнарныга сүмөлээр. Ыааыла күөсүдир агротехниктиң негелделерин хажытканы дээш, харысала хүлээдирин ол дүрүмнерге баш бурунгаар көөр.

Ыааыла күөсүдир агротехниктиң негелделерин минимунун ажылдап кылырыңа эргежок чугула дууламчыны болгаш консультацин республикаларын Министрлер Чөвүлдериниң, крайларын болгаш областтарын кукумнарныга көргүзүрүн ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга болгаш көдээ ажал-агыт эртемнериниң В. И. Ленин аттыг Академиязынга хүлээдир.

3. Дүжүттү бедидер талазы-биле хемчеглериниң системазынга күсүкү болгаш чайгы чер андарылганын чогуур өйүндө чорудары бирги чергениң ужурудузун. Чазын тарыыр култураларының шөлүнүң нургулайын чазын андарган черлер болуп, а күсүкү чер андарылганының планнары чыл келген турум-на күөсетимейин турар ыңдыг байдалды шыдажыр арга чок деп санаар. Чазын тарыыр култураларын чүглө күзүн болгаш чайын андарган черлерге тарырынын, күзүн чажар тарааларын, ылангы кызылтасты эки болбаазыраткан, удобрениелен, чайын андаргаш чүнү-даа тарывай карартыр арттырган черге болгаш чайын андарган черге сизген тарып ажыглаан черге азы мурунда чайгы андарылгана кырбей турган, чогуур үезинде болбаазыратканын участкаларга, күзүн чашкан тарааларын чаксык чөмчүлгезин ол участкаларга дегеми-биле хергелдеп тургаш тарырынын 1955 чылдан эгелээш хандырынын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга болгаш ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга, партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарына СЭКП ТК-нын Пленуму негеп тур.

4. Күзүн болгаш чазын тарыыр култураларын тарылгазын эң дээр агротехниктиң хуусааларда эртырерин партия организациаларының, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарының, колхозтарын, МТС-терин болгаш совхозтарын бирги чергениң сорулгазы деп санаар. Мурнакчы ажал-агытларын дуржулгазы-биле бүтүлө колхозтар болгаш совхозтар чазын база күзүн тарыыр култураларын чажышкынын зона бүрүзүңе таарымчалыг эң дээр агротехниктиң хуусааларда дооскан турарын чедип алырын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозундан болгаш ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозундан болгаш партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарынан СЭКП ТК-нын Пленуму негеп тур.

5. Дүжүттү бедидериниң чугула негелдизи болза, бедик дүжүттү, сорттук үрезиннерин, чажышкынын долу нормазын өзүгаар тарыры, үрезин ажал-агыттын талазы-биле ажылды экижидер болуп. Бүгү-ле областтарга, крайларга болгаш республикаларга эңне дүжүттү болгаш шынарын талазы-биле үнелиг, райончуткан сорттарын тарырынын шийчылгени чоокку ийи-үш чылдарда хандырап сорулганы партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарының мурнунга салыр.

Кырылгараның, тараа-бобы култураларынын, чиптегараның үрезиннериниң эң дээр сорттарын дүргөн көвүдөдир сорулга-биле 1954 чылда районнарың үрезин ажал-агытлары-биле хергелештир, ол култураларын үрезиннерин мурнакчы колхозтарга болгаш совхозтарга көвүдөдирин организастаары эргежок чугула деп санаар.

6. Колхозтарга бедик дүжүттү хандырыныга шийтирилгил роль МТС-терге хамааржып турарын барымдалаш, трактор ажылдарынын шынарын шийтирилгил экижидерин партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарынан, МТС-териниң бүтүлө ажылдакчыларынан СЭКП ТК-нын Пленуму негеп тур. Ажылдарың чогуур өйүндө бүдери болгаш шынары дээш МТС-териниң тускай эртемнигелериниң, ылангы күрүнө контролёрлары болуп кол агрономдарының харысалазын бедидер эргежок чугула. МТС-териниң ажылын үнелеп көөрдө хамыктын мурунда тарааның база көдээ ажал-агыттын өске-даа култураларынын дүжүттүңүң болгаш

ниити чылдазының талазы-биле күрүнө онаалганын күөсеткенин барымдаларын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, эңилдешкен республикаларын Көдээ ажал-агыт министрствозунга, крайларын, областтарын көдээ ажал-агыт эргелдеринге хүлээдир. Дүжүт болза, МТС-териниң ажылының шынарын кол хемчээкчи болуп ужурул.

7. Дүжүттү улам ыңай бедидериниң чугула чепсээ болуп органиктиң болгаш минералдыг удобрениелерин хергелээрин чедир үнелес чорукту узуткаарын чер-черини партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарынан СЭКП ТК-нын Пленуму негеп тур. Тус чериниң удобрениелериниң болгаш калбаа-биле хергелээр чорук 1954—1955 чылдарда ла чүс-чүс миллион пуд тарааның немей алырынын болдунар аргазын бээр.

Тус чер удобрениелериниң (өдөк, торф, компост, болгаш өске-даа удобрениелериниң) чылдазын дыка улгаттырынын болгаш хергелээрин хандыраын, бактериялыг удобрениелерин калбаа-биле хергелээрин, минералдыг удобрениелерин ажыглаарын экижидерин, тус-чер удобрениелерин белеткээриниң, сөөртүрүнүң, төгөрүнүң чорудаларын колхозтарга болгаш совхозтарга чоокку ийи-үш чылдар дургузунда колдуунда механизациялан турарын дээш, торфту болгаш чугайын казарда, өдөкти, торфту болгаш тус-чериниң өске-даа удобрениелерин сөөртүрүлгө база төгөрдө механизацияны калбаа-биле шиңгээдирин ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга болгаш оларнын чер-черде органдарына хүлээдир.

Хөзүңгө өдөкти, торфту, фосфорит далганын төгөрүн калбаа-биле хергелээр, ногаан удобрениелериниң люпин болгаш өске-даа култураларын тарылгазын калбартыры эргежок чугула болуп турар кара хөзүңүң эвес зонага удобрениелерин ажыглаарыңа, а ол ышкаш кужурлук хөзүңгө чугай төгөрүнө онза кичээнгейин салган турар ужурул. Чайгы чер андарылганын чорудуп тургаш, өдөкти, торфту болгаш өске-даа удобрениелерин четчир хемчээдип-биле төгөри ыяаыла албан болуп деп санаар. Тараа култураларынын эртеги чаксык чөмчүлгезин кылдыр органиктиң болгаш минералдыг удобрениелерин калбаа-биле ажыглаарын хандырап.

Удобрениелерге хергелээр чоруг тывыжынык, кужурлук хөзүңгө төгөр чугай тывыжынык болгаш ону чурарының, а ол ышкаш торф белеткээрде чалдап бээр херекселер, өдөк, торф болгаш чугай чүдүрүкчүлери, автохүрүктер, чүгүң боду дүжүрер трактор прицептери, өдөкти, торфту, минералдыг удобрениелерин болгаш чугайын чажар универсалдыг чажыкчылар, дискалыг аар ийилер, экскаваторлар, скреперлер, бульдозерлер болгаш чугай хоюдар херекселдер ышкаш, ыңдыг херекселдерин бүдүрерин дыка калбартырынын болгаш көдээ ажал-агытга бээриниң планнының дугайында саналды бир ай хуусаа иштинде кирип келирин ССРЭ-ниң Күрпанынга, ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга болгаш ССРЭ-ниң Тудуг материалдар үлөтүрүнүң министрствозунга дагыр.

8. Дүжүт ажаап алышкынының үезинде дыка хей колхозтарга болгаш совхозтарга тарааның улуг чидирин болдуруп турар чорукка шыдажып болбас деп СЭКП ТК-нын Пленуму санал тур.

Дүжүт ажаап алышкынының үезинде тарааның чидирин херекке албас чорукту узуткаарын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга, чер-черини партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарына хүлээдир. Ол сорулгалар-биле, 1954 чылда тараа култураларын ажаап алырынга комбайннарныкы бүдүрүкчүлүгүн дыка бедидерин, комбайн агрегаттарының техниктиң хандырылганын болгаш ажаап алышкын ажылдарын организастаарын экижидерин, комбайннардан тараа сөөртүрүңгө хергелээр транспорт херекселдерин чогуур үезинде белеткээрин, хоуду шаңаарга ажылдарын механизастаарын хандырап.

9. Дараазында саналдарын ийи ай хуусаада ажылдап кылгаш, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлдериниң кирип кээрин ССРЭ-ниң Күрпанынга, ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга болгаш Машина тудуунуң министрствозунга хүлээдир: комбайннарны 1954—1956 чылдарын иштинде МТС-терге болгаш совхозтарга тараа култураларының ажаап алышкынын чогуур өйүндө чорударын хандырап саныг турар кылдыр бээрин барымдалаш, ол машиналарын бүдүрүп үндүрерин улгаттырап дугайында;

бедик бүдүрүкчүлүгү тараа арыглаар машиналарын зернопультиларын, тараа чүдүрүкчүлери, турум болгаш көжүп турар тараа кургакчыларын, а ол ышкаш көжүп турар автомобиль деңгилерин, көжүп турар электростанцияларын массалыг бүдүрерин организастаар дугайында;

кур болгаш куруккан черлериниң улуг шөлдерин шиңгээдип ап турар районнарың МТС-теринге база совхозтарыңа бүдүрүлгө бажынарын, чуртталга болгаш култура-амыдырал тудуларынын тудуушкунун организастаар база эргежок чугула дегеригелерин сөөртүп чедир дугайында;

автомашиналарын, тарааның комбайннардан кол нуруузуңда автомобиль транспорту-биле сөөртүрүн хандырап саныг ыяш-металл хааржактарын чүгүн боду дүжүрер машиналарын колдадыр, 1954—1956 чылдарда көдээ ажал-агытга бээр дугайында;

10. Машина тудуунуң министрствозунуң база Транспорт болгаш аар машина тудуунуң министрствозунуң чугула сорулгазы болза, МТС-терин болгаш совхозтарын тус-тус кезектерге сан-даа, номенклатура-даа талазы-биле доктаатынган хергелелерин өзүгаар тракторларга болгаш көдээ ажал-агыт машиналарына артык кезектер-биле көдээ ажал-агыт хандырап болуп деп санаар.

Бар турар бүдүрүлгө күчү шыдалдарын эң эки ажыглап, калбартып тургаш, артык кезектер бүдүрүп үндүрерин шыныгын улгаттырының, а ол ышкаш ол продукцияны үндүреринге ам үеде кириш-

пейн турар заводтарга артык кезектерин бүдүрерин организастаарын хемчеглерин доп-дораан ап чорударын ССРЭ-ниң Күрпанынга, Машина тудуунуң министрствозунга база Транспорт болгаш аар машина тудуунуң министрствозунга хүлээдир.

В. ТАРАА БЕЛЕТКЕЛИНИН БОЛГАШ САДЫП АЛЫШКЫНЫН ДУГАЙЫ

1. СЭКП ТК-нын Пленумунуң демгелдери болза, тараа белеткелинин талазы-биле партияның болгаш чазактын политиказының үндүзүңнине салдынган тарыыр чериниң гектар бүрүзүн барымдалап күрүнө ыяаыла дужаар тарааны санаарынын принципин бодун долзуу-биле шыңзыткан болгаш тараа ажал-агыттын хөгжүлдезинге колхозтарын сонуургалдын тургускан. Ыңалза-даа тараа белеткелиниң практикасында тарааны дужаарынын гектар барымдалап санаарынын принципин каржызы-биле үрээр чорук база ыяаыла дужаалга болгаш натура төлөгезинин талазы-биле тараа белеткелин планнарынга улуг алдагдалда болуп турар. Чамдык областтар, районнар болгаш колхозтар тараа белеткелинин планын чедир күөсетпейн баарга ону эки дүжүт алган өске областтар, районнар болгаш колхозтарже чаа каап турганын шын эвес чорук болуп. Он түңүлдеин тараанын ыяаыла дужаалганын гектар барымдалар нормалары херек кырында боттарынын ужу-дузазын чидирип турар.

Белеткелдер министрствозу, республикаларын Министрлер Чөвүлдерин, крайкукумнар болгаш облыкукумнар колхозтарын күрүнө ыяаыла дужаар тарааларынын болгаш ристин чаа районнап кылыр нормаларын чогааткыш бадыйла тургаш, тараа култураларын бүдүреринге колдуунда бир дөмөй байдалдарыг районнар талазы-биле нормаларын хемчээдиринге улуг каржышкынын болдурбас ужурул, а административтиг районун девицээринге тарааны ыяаыла дужаарынын чангыс нормазы турар ужурул.

2. Сибириниң, Казахстаның, Уралдын, Повол-

ТЕХНИКТИГ КУЛТУРАЛАРЫН БУДУРЕРИН УЛГАТТЫРАРЫНЫН ДУГАЙЫНДА БОЛГАШ САД АЖЫЛЫНЫНГАЗА ВИНОВАД АЖЫЛЫНЫНГАЗА ХӨГЖУЛДЕЗИНИНГАЗА ДУГАЙЫНДА

Дайын сөөлүңдө чылдарда тарылга шөлдерин дыка калбарткан болгаш чигир сөөкказынык, хөвөнниң болгаш үстүг култураларынын ниити чылдааларын улгаттырган, ол чорук хөвөн-саазындан кылган пестериниң, чигирин болгаш үнүш саржаанын бүдүрүлгезин улгаттырап арганы бергенин СЭКП ТК-нын Пленуму демгелеп тур.

Оон-биле кады техниктиг култураларының бүдүрүлгезиниң чедип алдынган деңгели улус ажал-агыттын өзүп турар хергелелеринден ам-даа хоужудан турар болгаш улустун хергелелин чогуур хемчээлдерге хандырап турар.

Техниктиг култураларын бүдүрүлгезин улустун хергелелинин эргежок чугула өзүлдезин хандырап турар хемчээлдерге улам ыңай улгаттыраарын база чык болгаш аш-чөм үлөтүрүнүң чиг-эг курлавырларын улгаттырап сорулга-биле чоокку ийи-үш чылдарда техниктиг култураларының дүжүттүңүң дыка улгаттыраарын болгаш ол култураларынын тарылга шөлдерин эргежок чугула хемчээлдерге калбартырын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга, ССРЭ-ниң Аш-чөм барааннарының үлөтүрүнүң министрствозунга, обкомнарга, крайкомнарга болгаш эңилдешкен республикаларын компартияларын ТК-ларына, облыкукумнарга, крайкукумнарга болгаш республикаларын Министрлер Чөвүлдеринге СЭКП ТК-нын Пленуму хүлээдир тур.

Хлопатчиң талазы-биле. Эң чоокку чылдарда хлопчатниктиң тарылга шөлдерин дыка калбартырын, Ортаақы Азияны, Закавказьениң, республикаларын сугаттыг районнарының колхозтарында база совхозтарында болгаш Казахстанда, а ол ышкаш Украин ССР-ин, РСФСР-ин болгаш Молдава ССР-ин ол културга эң таарымчалыг муруну районнарынга хөвөнниң дүжүттүңүң болгаш ниити чылдааларын улгаттыраарын ботандыраарын чугула деп көөр. Мурунда ажыгалгынын турган, ылачаарга кагдынган турган сугтарылгалыг черлерин көдээ ажал-агыт саарылгазына киририн хандырап.

Сугтарылга четкиги ажыгалгымай турар черлерин хлопчатник тарылганын көдээ ажал-агыт саарылгазына кирир талазы-биле Узбекистаның партия болгаш совет органдарының инициативазын чүдүлүп деп көөр.

1954—1958 чылдарын дургузунда хөвөн-люцернаның тарылга ээлчештирилгелерин чорударын база шиңгээдип алырын бүгү хөвөн тарып турар колхозтарга чедип алырын, колхозтарда суг ажыгалдынга шыгыгын контролду хандырап болгаш көдээ ажал-агыт култураларын сугтаргынын улам болбаазы-рангай аргаларын калбаа-биле ажыглаарын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, ССРЭ-ниң Совхозтар министрствозунга, Ортаақы Азияны, Закавказьениң болгаш Муруну-Казахстан областын хөвөн тарып турар районнарының партия болгаш совет органдарына хүлээдир. Эң чоокку ийи-үш чылдарда сугаттыг черлерин мелiorативтиг байдалын үндүзүңнине экижидерин чедип алыр. Турар турар коллектор-дренаж четкизин чурумчудар болгаш чаа четкини тудар талазы-биле эргежок чугула ажылдарын чорудар база сугтарылгалыг черлерин моон соңгаар дустанырын болгаш көдээ ажал-агыт саарылгазындан үнүп калырын болдурбас.

Хөвөн арыглаар заводтарын материал-техниктиг суурун болгаш оларын белеткел четкизин экижидеринге уланган хемчеглерин ап чорударын ССРЭ-ниң Калбак хергелелдиң үлөтүрү барааннарының министрствозунга болгаш хөвөн тарып турар республикаларын Министрлер Чөвүлдеринге хүлээдир.

жыенин, Соңгу Кавказын колхозтарында чаа черлерин андарарын болгаш ажылдап кылырын күрүнениң техниказы-биле бүрүн хандырган турарын барымдалаш, ол районнарда чаа шиңгээдип алдынып турар черлер тарыыр черин хемчээлдерге кирер, күрүнө ыяаыла дужаар тарааны санаар-да ук районун колхозтарыга доктаатынган нормалар болгаш натура төлөгезиниң быжыг хемчээлдерин өзүгаар тарылганың баштайгы чылдан эгелеп чорудар.

3. Чаа организастатынган совхозтардан болгаш ырак черлерде чаа шиңгээдип алдынып турар чер участкаларына тараа култураларынын тарылгазын чорудуп турар совхозтардан болгаш колхозтардан ажаап алышкын үезинде тараа сөөртүлгезин Союзгостранстың база Совхозтранснн автоколонналары шуут-ла комбайннардан алгаш күрүнениң белеткел пункттарына чедирип турарын доктаадыр, ол пункттар тарааны таарыштыр сайгарар, арыглаар болгаш кургадыр талазы-биле чугула ажылдарын кылыр.

4. Чаа черлерде колхозтарың болгаш совхозтарың дужаар тараанын хүлээп алырын долзуу-биле хандырап төлөдө чурттуң чөөн талакы районнарыңа чаа элеваторлар болгаш тараа шыгжаар черлер тудуун калбартыр дугайында саналды ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлдеринге кирип келирин ССРЭ-ниң Күрпанынга база Белеткелдер министрствозунга хүлээдир.

5. Күрүнениң тараа култураларын долдурап болгаш тараа бүдүрүлгезин улгаттыраарыга колхозтарың база колхозчуларының сонуургалдын бедидер төлөдө колхозтардан болгаш колхозчулардан садып алышкын эртээ-биле тарааны артыкшылын күрүнени садып алыр чорун бүгү хемчег-биле хөгжүдери эргежок чугула.

6. Доктаатынган нормалар өзүгаар күрүнө көдээ ажал-агыт продукциязын дужааны база сатканы дээш колхозтарын чогуур өйүндө бараанчылар хемчеглерин атырын Белеткелдер министрствозунга болгаш Центросоюзга хүлээдир.

У.

Хендир-долгунетин болгаш конопляның талазы-биле. Хендир-долгунетин болгаш конопляның бүдүрүлгезиниң шыдажыр аргажок хоужаашкынын болгаш сандараашкынын СЭКП ТК-нын Пленуму демгелеп тур. Хендир тарып турар областтарын болгаш республикаларын колхозтарының хей кезинде хендирин дүжүдү чавыс болуп артышсаан турар, хендир продукциязынын белеткелдериниң планнары күөсетимейин турар болгаш колхозтар хууда үрезиннери-биле боттары хандырап ап шыдавайн турар. Сөөлү үш чылдарын дургузунда хендириниң тарылга шөлү 35 хуу кызырлган. Хендир хендирволокнонуң ниити чылдаалары хендириниң чиг-эгинге үлөтүрүнүң хергелелерин хандырап турар.

ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозу, партия болгаш совет органдар ыңдыг байдал-биле эңтежип турар болгаш дүжүттү бедидеринге хөвөн болгаш конопля бүдүрүлгезиниң хоужаашкынын ажып эртеринче база хендирин, конопляның бүдүрүлгезин улам ыңай хөгжүдиринче уланган эргежок чугула хемчеглерин албайн турар. ССРЭ-ниң Калбак хергелелдиң үлөтүрү барааннарының министрствозу хендирин болгаш конопляның саванын белеткээриниң үлөтүрү талазы-биле аргаларын бүдүрүлгезин негептериниң эргежок чугула хемчеглерин албайн турар. Машина тудуушкунуң Министрствозу хендир ажылында болгаш конопля ажылында ажылдарын механизастаарыңа чаа машиналарын бүдүрер херекке сожум, шүшпөч чорукту болдуруп турар.

Хендир-долгунетин болгаш конопляның тарылга шөлдерин дыка калбартырыңе база ол култураларын дүжүттүңүң бедидеринче уланган хемчеглерин алырын ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга, хендир болгаш конопля бүдүрүп турар областтарын чер-черини партия, совет болгаш көдээ ажал-агыт органдарына СЭКП ТК-нын Пленуму хүлээдир тур.

Хендир ажылын көдүрериниң талазы-биле болгаш хендир база конопля бүдүрүлгезин улгаттыраарыга колхозтарын база колхозчуларын материалдыг сонуургалын күштелдирер талазы-биле хемчеглерин ай хуусааның иштинде чогадып кылырын болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлдеринге, кирип келирин ССРЭ-ниң Күрпанынга болгаш ССРЭ-ниң Көдээ ажал-агыт министрствозунга хүлээдир.

Хендир саванын үлөтүрү талазы-биле белеткээр база хендир бастырап хеттериниң тресттериниң тудуушкуну хандыраын ССРЭ-ниң Калбак хергелелдиң үлөтүрү барааннарының министрствозунга хүлээдир.

Чигир сөөкказының талазы-биле. Чоону чигир-биле хандыраарын дыка күштелдирериниң эргежок чугулазын өөренип көргөш, чоокку 2—3 чылдарын дургузунда ол култураны өстүреринге эң таарымчалыг байдалдар бар районнарга чигир сөөкказының тарылга шөлдерин 300 муң гектардан эвээш эвес кылдыр калбартыр болгаш чигир сөөкказының дүжүттүңүң база ниити чылдааларын дыка бедидеринге уланган хемчеглерин ап чорудар.

Үстүг култураларын талазы-биле. Үнүш үзүңүн бүдүрүлгезин улгаттырап төлөдө, үстүг култураларын дүжүттүңүң дыка бедидерин-биле кады бирги ээлчегде Поволжье, Казахстан, Биримин Сибириниң болгаш Уралдын районнарынга тарымал тооруктуң, дыдырш Ленин база өске-даа үстүг култураларын тарылгазын 500—600 муң гектарга калбартыры эргежок чугула деп санаар.

Үстүг култураларын дүжүттүңүң бедидер сорулга-биле үстүг култураларын бүгү тарылга шөлдеринге оларын ажылдап кылырынын комплекстиг механизациязын чоокку 2—3 чылдарын дургузунда (Уланчымы 4-кү арында).

Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдөдиринин дугайында база кур болгаш куруккан черлерни шингээди алырынын дугайында

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелинин талазы-биле 1954 чылдың март 2-де СЭКП ТК-нын

Пленумунун хулээп алган доктаалы

(Уланчызы).

гузунда боттандырынын ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый Министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, чер-черинин партия, совет органнын талазы-биле 1954 чылдан эгелээш тарымал тоорукту ажилдап кылырын дөрбелчин уяланчак аргазынче шилчирин хандырат.

Сад болгаш виногра ажилынын дугайы. Бистиң чуртувуска аш-чем барааннарын элбешилин тургузар төлөөдө, аш-чеминиң үнелиг продуктулары болуп чимистер, каттар болгаш виногра бүдүрерин дыка улгаттырынын база чедип алыр эргежок чугула.

Ынчалза-даа элээн хөй колхозтарда база совхозтарда сад, виногра ажилы сандаргай байдалда турар болгаш көдээ ажил-агыйнын чыдып калган адыры болуп турар. Саратов, Пенза, Куйбышев, Горький, Тула болгаш Тамбов областтарын колхозтарында болгаш совхозтарында сад ажилы багай хөгжүп, садтарын шөлү дайын мурнундагы деңгелине бозаарга кызырылган. Курск, Орёл, Белгород, Рязань, Крым областтарын, Казах ССР-нин, Узбек ССР-нин, Таджик ССР-нин, Азербайжан ССР-нин, Грузия ССР-нин, Армения ССР-нин шагдан тура-ла чимис ажил-агый болуп келген районнарында сад ажилынын байдалы багай болуп турар. Сад ажилы улуг-улаг хоорайларын болгаш бүдүрүлгө төптеринин хоорай чогуунуң районнарында, а ол ышкаш колхозчуларын, ажилчыларын болгаш албан-хакчыларын кызын чанында участоктарында кошкак хөгжүп турар.

СЭКП ТК-нын Пленуму сад болгаш виногра ажилынын хөгжүлгөсүн тургустунган байдалга эптежер аргажок деп санааш, чимистерин, каттарын, виноградың бүдүрүлгөсүн болгаш хергелелин чоокку чылдарда дыка бедидер төлөөдө садтарын

болгаш виноградыктерин дүжүтүүн бүгү хемчег-биле бедидерин, чимис болгаш тоорук үнүштеринин шөлдерин калбартырын, нити чымлазын болгаш барааннун продуктузын көвүдөдирин эң чугула сорулгаларын бирээзи кылдыр салып тур.

Бир ай хуусааның иштинде моон адаанда чүүлдерин ажилдап кылгаш, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелине кирип келирин ССРЭ-нин Курпланынга, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, ССРЭ-нин Аш-чем барааннарын улутпурунун министрствозунга, ССРЭ-нин Химия улутпурунун министрствозунга хүлээди;

а) садтарга болгаш виногра тарылгаларынга хоралакчыларга болгаш аарыларга удур демиселди чорударына хоран-химикаттары болгаш аппаратуралары-биле колхозтарын болгаш совхозтарын хандыраарын хемчеглерин;

б) чимис-виногра үнүштерин тарып олуртуун болгаш ажаарын улам ыңай механизастаар болгаш виногра сылтарын девискилерин хандырат талазы-биле саналдарын.

Шай, шитрус, эфир-үстүг болгаш өске-даа культуруларын бүдүрерин улам хөгжүдөр сорулга-биле, шай, шитрус, эфир-үстүг культуруларын дүжүдүп болгаш шынарын бедидер, ол культуруларын тарылга шөлдерин калбартып талазы-биле немелде хемчеглерин ал чорударын, шай бүрүзү чымырын механизастаар чорукту чоокку чылдарда боттандыраарын ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, ССРЭ-нин Аш-чем барааннарын улутпурунун министрствозунга, Грузиянын, Азербайджанын, Краснодар крайнын чер-чер партия, совет органнын СЭКП ТК-нын Пленуму хүлээди тур.

VI.

МАЛ АЖЫЛЫНЫН ЧЕМ СУУРУН БЫЖЫЛААР ДУГАЙЫНДА

1. ССРЭ-нин Курпланы, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозу болгаш ССРЭ-нин Совхозтар министрствозу, а ол ышкаш чер-черинин чамдык партия болгаш совет органны мал ажилына чем суурун тургузарын талазы-биле боттарынын практиктиң ажилына мал чеми тарааларын болгаш шыктың чемнерин бүдүрерин үнелеп көрбей улут алдагалдарын кылганар деп СЭКП ТК-нын Пленуму демделеп тур. Оон түнелинде мал чеми тараага колхозтарын хөй нити мал ажилын хергелелдерин деңиз эвээш хемчээди хандырттып турар, а сизин тарымын тарылга шөлдерин өскөн болза-даа, сизин бүдүрүлгөсүн өспөдөн. Ынчаарга четчир санны мал чеми тараа болгаш шыктың чемнер чокка нитини күштүг сайзыраан мал ажилын хөгжүдөр дугайын бозаар-даа аргажок.

Шыктың чемнер бүдүрүлгөсүн дыка хожудап турар. Силос культуруларын, мал чеми корнеллодарын болгаш мал чеми бахча культуруларын дүжүдү чавыс, силос салырын планнарын чыл келген тудуй-на күүсетинмейн турар. Малдың бедик хоолулуг чеми болуп кукурузанын силоска хергелээр тарылгазы четпес хемчээди чорутууп турар. Чамдык районнарда колхозтар силос культуруларын тарымын орнуна силостоп салыры-биле шынаа сизинерин кезип ал турарлар, ол чорук болза, экономиктиң талага ажык чок болгаш мал чемнерин силостарын, сизин белеткеп алырын планн күүсетпезинге баш удур чыгадалып турар.

Малдың кадык чемнерин бүдүрерин болгаш белеткээр мал ажилын хергелелдеринде база-ла хожудап турар, ол чемнерин бир баш малга оонажып турары сөөлүг чылда элээн кызырылган. Тарымал сизинерин болгаш сизин шынааларын дүжүдүңү куду болуп турарындан сизини эвээш бүдүрүп ап турар.

2. Мал ажилына хергелээр мал чеми тараа культуруларын болгаш шыктың чемнерин бүдүрерин үнелес чорукту узуткаарын, нитинин мал ажилын мал чеми тараа-биле болгаш холуктуг өске-даа чемнер-биле хандырат дээ мал чеми тараа культуруларын тарылга шөлдерин калбартып, оон дүжүтүүн бедидер чорукту хандыраарын ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, чер-черин партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органнын дагырат.

Тус-тус районнарын экономиктиң база бойдус байдалдарын барымдаалап силос культуруларын болгаш ылангыя кукурузанын, мал чеми корнеллодарын, чигир свёлазынын мал чеми картофельдин, бахча культуруларын тарылгаларын көвүдөдир база дүжүтүүн бедидер, шыктың чемнерин мөөнээр талазы-биле доктаатынган оонагаларын, чугаажок күүсидеринче уланган хемчеглерин алыр. Сизин кезер черлерин болгаш олардын экижидеринин талазы-биле ажилды органиастаар.

3. Картофель болза, бедик шынарлы мал чеми болурун, оон дузазы-биле инектерин саалазын кыска хуусаада дыка бедидип, хаваннарын база куштун азырал чегерилгезин калбаа-биле органиастап болурун өөренип көргөш, кара хөрүзүңг эвес куржагың районнарына, Сибирге, Төл кара

хөрүзүңг областтарга, а ол ышкаш Украина ССР-нин арга-ховулуг болгаш Полесск районнарына картофель болза, ол районнарын колхозтарынын болгаш совхозтарынын мал чеми курлавырларынга көскү черин элээн турун дээ мал чегерер сорулгага картофель бүдүрүлгөсүн дыка улгаттырар эргежок чугула деп көөр.

4. Аш-чем үлүтпурунун чигир, спирт, пиво болгаш өске-даа хөй-хөй бүдүрүлгөсүнде малды чемгеринге үнелиг артынчы чүүлдерин ажиллаарын багай органиастап турарын шын эвес деп санаар.

Малды семирти чегерер пунктуларын органиастап тургаш, аш-чем үлүтпурунун бүдүрүлгөсүн артынчы чүүлдерин — барданы, жомун, мизганы болгаш өскөдөр-даа долу ажиллаарынче хемчеглерин алырын ССРЭ-нин Аш-чем барааннарын улутпурунун министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга болгаш ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга хүлээди.

5. Бедик шынарлыг силосту белеткээр улгаттырат сорулга-биле силос башналарын болгаш ханаларын шын кылган онгарларын тудуун ылабак хемчээлдерге органиастаарын, тараа ажаарын ажиллаанмас алпарган комбайннарнын силос культуруларын ажаап алырына эде деринин ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга, чер-черин партия болгаш совет органнынга хүлээди.

6. Сүрүп оларларды мал ажилын (кудуктарын) болгаш мал сугтар черлерин, мал кажааларын, а ол ышкаш чурталганы болгаш культура амдыралдыг тудуларын тудушкуну) сезонун оларларын чаа дыка дөмгө черлерин шингээди-ринин талазы-биле хемчеглерин ийи ай хуусаада чогадып кылгаш, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелине кирип келирин ССРЭ-нин Курпланынга, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, Геология болгаш чер иштинин байлааны камгалаанын министрствозунга, Туду министрствозунга, РСФСР-нин, Казах ССР-нин, Узбек ССР-нин, Киргиз ССР-нин, Туркмен ССР-нин болгаш Таджик ССР-нин Министрлер Чөвүлелине хүлээди.

7. ССРЭ-нин Курпланы база ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозу мал ажилын планнарын практиказына малдың баш санын өздөлдөдү болгаш оон продуктуун бедидеринин талазы-биле планн оонагаларын доктаадыр чангыс аай майкы эсугар көөр чорукту болдуруп турар, ол чорук мал ажилын хөгжүлгөсүн боюус болгаш экономиктиң байдалдарын долу эвес ажиллаарынга чедирип турар дээрзин демделээр.

Мал ажилын тус-тус адырларын хөгжүлдөдү планнаарда болдурган частырыларын эдерин, ону эдерде малдың баш санын улам шын таарыштыргалыг чурттуң янзы-бүрү экономиктиң районнарын оона чүүлдерин өөренип көөрүнүң эргежок чугулазын база 100 гектар ажилгал черлеринге эт, сүт, дүк болгаш өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдөдирин эргежок чугулазын барымдалаарын ССРЭ-нин Курпланынга, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга хүлээди.

VII.

СОВХОЗТАРЫН УЛАМ ЫҢАЙ ХӨГЖУДЕРИНИН БОЛГАШ ОЛАРЫН ОРУЛГАЛЫН БЕДИДЕРИНИН ДУГАЙЫНДА

Көдээ ажил-агыйнын бүгү адырларын күштүг көдүрер болгаш чуртка көдээ ажил-агый продуктуларын элбешилин тургузар талазы-биле партиянын болгаш чазактын салган сорулгаларын боттандыраарын улуг роль совхозтарга оонажып турар. Күрүнениң социалистиң улуг ажил-агый болуп, көдээ ажил-агыйнын мурнакчы техниказы-биле чепселген совхозтар болза, тарааны картофельди, ногааларын, этти, сүттү, дүктү болгаш көдээ ажил-агыйн өске-даа продуктуларын бүдүрүп үндүрерин база күрүнне дужаарын кыска

хуусааның иштинде дыка улгаттырат болгаш үлгөргө чикетти, бедик орулгалыг ажил-агыйлар болу бээр улуг аргалары болуп турарлар.

Ынчалзажок совхозтарын ажилында улуг чеп-пестер бар. Совхозтарда чер болгаш мал ажилын хөгжүдөдү черин аажок улуг шөлдерин багай ажилдап турар, көдээ ажил-агый культуруларын дүжүтүү чавыс. Хөй-хөй совхозтар ажил-агыйн хөгжүдөдү күрүнне планнарын чыл-чыда күүсетпейн турарлар, аар бот-үнелиг продукцияны

үндүрүп, улут когаралдарга таваржып турарлар. Тарааны, этти, сүттү, дүктү болгаш мал ажилын өске-даа продуктуларын совхозтардан чурт амдыгаа чедир эвээшти ап турар.

Хөй-хөй совхозтарын хожудап турары болгаш совхоз бүдүрүлгөсүн, ылангыя тараа ажил-агыйнын сандаргай чоруу болза, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозун багай удуртулганын, мурнакчы дуржулганы ажил-херекке непередирин оон талазындан сагыш-тайбын көргөниң түнели болуп деп СЭКП ТК-нын Пленуму демделеп тур. Совхозтарын черин ажиллаарын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозу ажил-агыйн эвес чоруун көргүскөн. Совхоз бүдүрүлгөсүн хөгжүлдөдү планнап тургаш, министерство «тараа, техниктиг культуруларын, картофельди, ногааларын бүдүрүп үндүрерин улгаттыраарын болгаш мал ажилын улам дүргөн хөгжүдөдү совхозтарын аажок дөмгө черлерин ажиллаарын баш бурунгаар көрбөй барган. Чылгы мал заводтарында турар черлерин ажиллаарын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозун ажил-агыйн эвези болза, оона шылдажып аргажок чорук болуп. Ол совхозтарда 5,4 миллион гектар черден тараа культуруларын тарымына чүгө 275 муң гектарын ажиллап турар. ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунун эң улуг алдагалы болза, тараа культуруларын тарылга шөлүнүн бот-деңизинин улуу-биле кызырлырын оон болдурганында болуп, ол чорук күрүнне эрге-ажыктарына канча-даа таарышпас удур-ланшык болуп турар.

ССРЭ-нин Совхозтар министрствозу мергежилдиг удуртукчу кадрлар-биле болгаш көдээ ажил-агыйн тускай эртемниглеринде совхозтарын быжылаарын хемчеглерин албаан, ол чорук совхоз бүдүрүлгөсүн улуг хожудаашкынын кол чылдааганынын бирээзи болуп турар.

Хөй-хөй совхозтарда агротехниканың негелделерин сагывайн турар болгаш тарып ажилдап турар черлер сандаргай байдалда турар, ажилдарын шынар чок күүсөдү, чыгып тарымын чыгып болгаш күскү чер адыралгазын хуусааларын оозадып, тарылганын дыка улуг кезинде сортуг эвес үренинер-биле чорудуп турар. Совхозтар органикти болгаш минералдыг удобренелерин эвээш ажиллап, курулуг хөрүннерин чугайландыраарын четпес хемчээди чорудуп турар. Чогуру өйүңдө эвес болгаш шынар чок ажаап алышкынын түнелинде дүжүтүүн улуг чидиргелер болуп турар. Көдээ ажил-агый культуруларын өстүреринин депшигелиг арга-дуржулгалары—картофельди, ногааларын база өске-даа хөп олуртуу культуруларын тарымын болгаш олуртуунуң дөрбелчин-уланчак база дөрбелчин аргаларын, тараа культуруларын тарымын кызын одурулуг база солшак аргаларын болгаш дүжүтүү бедидерин арганы берип турар өске-даа мурнакчы агротехникти аргаларын совхозтарда оожум шингээди ап турар.

Мал ажилын хөгжүлдөдү улут чептестер бар. Мал ажилын хөгжүдөр болгаш малдың продуктуун бедидер талазы-биле күрүнениң доктааткан даалгаларын хөй-хөй совхозтар күүсетпейн турар. Совхозтарын дыка хөй кезинде малдың өлүрүндө болгаш төрүүр малдарын кызыраар чорудун мал ажилына улут чидиргелерин болдуруп турар. Мал ажилын продуктулуг чоруу, ылангыя хөй дүгүнүң кыргылды, хаваннарын болгаш мыйгысты бола малдың хемчеглери үзүндө немелде деңизин ам-даа куду. Чамдык совхозтарда инектерин саалазын куду.

Совхозтарда мал ажилын багай байдалын кол чылдааганынын бирээзи болза, мал чемнери бүдүрерин болгаш белеткээрин улуу-биле хожудап турары болуп. Совхозтарда мал чеми культуруларын дүжүтүүн кончут куду. Мал чегерер картофельди болгаш кукурузанын четпес хемчээлге өстүрүп ап турар.

Совхозтарда тракторлар болгаш көдээ ажил-агый машиналары багай ажиллаатын турар, тракторларга, комбайннарга ээлчег ажилдаашкыны куду, машиналарын анаа турар чоруу хөй, ол чорук кол-кол көдээ ажил-агый ажилдарын чорударын хуусааларын уздырына база дүжүтүү кудуладырына чедирип турар. Хөй-хөй совхозтар машиналар септээр мастеркаалар-биле, тракторлар сарайлар болгаш серилер-биле хандырынмаан.

Совхозтарга туду ажилын органиастаарында болгаш чорударында улуг чептестер бар; ол сорулга үндүрүп берип турар ашканын дыка хөй түңү чылдык-на ажиллаатынмайн турар. Совхозтарда туду ажилчыларын доктаамал кадрларын тургустунмаан, туду ажилында сезонун чорук бар, туду ажилдарын механизастаары колдуунда ажиллаатынмай турар. Ол бүгү бүдүрүлгө, чуртталга болгаш культура-амдырал тудуларын тудушкуну планнарын күүсетпес болгаш совхозтар ол тудулар талазы-биле улуг чептестерге таваржып чорукка чедип турар. Совхозтар фермаларда болгаш оларларда суг-биле багай хандырынган.

ССРЭ-нин Аш-чем барааннарын улутпурунун министрствозун совхозтарын база өске-даа министрстволарын болгаш ведомстволарын совхозтарын ажилында улут чептестер база бар.

1. Совхозтарын ажилын үндөзүн-биле экижидерин, көдээ ажил-агый культуруларын дүжүтүүн болгаш мал ажилын продуктуларын бедидерин база аяа үндөзүлгө чоокку ийи-үш чылдарда күрүнне тараа дужаалдазын бети дээрле 500 миллион пудка чедирерин, а ол ышкаш күрүнне эт, сүт, дүк болгаш өске-даа көдээ ажил-агый продуктуларын дужаарын дыка улгаттыраарын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозун болгаш эвилелдешкен республикаларын Совхозтар министрстволарын, совхозтарын министрстволарын болгаш ведомстволарын, областтарын, крайларын, эвилелдешкен республикаларын партия болгаш совет органнын эң чугула сорулгазы кылдыр СЭКП ТК-нын Пленуму санал тур. Продукцияны

бот-үзүн дыка кудуладырын чедип алыр, совхоз бүрүзүн орулгалыг ажилын хандыраар болгаш совхозтарын үлгөргө, бедик барааннун ажил ажилар болдураары эргежок чугула.

2. Чурттуң чөөн болгаш мурнуу-чөөн районнарында куруккан болгаш кур черлерин, туруп турар бүгү совхозтарда шингээттип алдынмаан чер фондурларын шингээди ап, а ол ышкаш тараа культуруларын дүжүтүүн бүгү хемчег-биле бедидип тургаш, тараа бүдүрүлгезин улгаттыраарын совхозтар улуг рольду ойнаар ужурулуг. Улут бедик механизастың ажил-агыйлар болбушаан, совхозтар болза, тарааны күш-ажылды эң эвээш чарыгдалдары-биле бүдүрер болгаш чуртка эң чик өртекти тарааны бээр бүгү аргалары болуп турар.

Совхозтарга кызылгастың болгаш чипгетараанын тарылгазын: 1954—1955 чылдарда 4,3 миллион гектар, оон иштинден туруп турар совхозтарда кур, куруккан болгаш өске-даа черлерин шингээди алырын күсели-биле 2,3 миллион гектар база Күрүнениң чер фондуз черлерин күсели-биле 2 миллион гектар улгаттыраарын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелине, Казах ССР-нин Министрлер Чөвүлелине, Киргиз ССР-нин Министрлер Чөвүлелине, крайкүсумнарга болгаш облүсүсумнарга, Казахстан КП ТК-га, Киргизия КП ТК-га, партиянын крайкомнарына болгаш обкомнарына, ол республикаларын совхозтарын директорларына хүлээди.

Бүгү ажилдарын долу механизасташкыны-биле кызылтас, чипгетараа, сула, кукуруза болгаш өске-даа тараа культуруларын, тарымал тооруктуң чамдык кезинин болгаш дыдырап лөңгү бүдүрүлгөсүн тускайыткан улут тараа ажил-агыйлар болуп чаа тараа совхозтарын 1954—1955 чылдарда органиастаары эргежок чугула деп санаар. Чаа органиастатынган совхозтарын кол бүдүрүлгө чер болза, тракторлар, комбайнар, көдээ ажил-агый машиналар, көжөр вагончиктер, майгынычаштар, көжөр авто-септелге мастерскаязы, похотугу кууна болгаш тракторларын кывар чүүл база суг хандырылганын хергелээр автодистерналар-биле быжылатынган трактор-хөвү ажилын бригадазы болуп ужурулуг деп доктаадыр.

3. Мергежилди, эң дуржулгалыг совхоз директорларын, инженер-механиктерин, агрономнарын, бухгалтерлерин, трактор-хөвү ажилын бригадаларын бригадирлерин, трактористерин, комбайнерларын туруп турар совхозтардан шилин алгаш, чаа органиастатынган турар тараала совхозтарже чорударын хандыраарын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, чер-черин партия, совет органнынга сүмөлээр.

4. Совхозтарын мергежилдиг удуртукчу ажилдакчылар-биле болгаш тускай эртемниглер-биле быжылаарынче сонгаарлатпас хемчеглерин алырын, совхозтар директорларын албангына ыла-выла көдээ ажил-агыйн дээди биллиг тускай эртемниглерин, салбырлар болгаш фермалар эргелекчилерин албангына көдээ ажил-агыйн дээди болгаш ортумак эртемниглерин совхозтарын кол тускай эртемниглерин албангына дээди тускай эртемниг кижилерин томуйлаарын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга, партия болгаш совет органнын дагырат.

Улутпурден болгаш улус ажил-агыйнын өске-даа адырларын инженерлерин, техниктерин шилип тыпкаш, совхозтарга кол инженерлер, септелге мастеркааларын эргелекчилер болгаш салбырларын, фермаларын механиктерин кылдыр ажилдаары-биле чорударын эвилелдешкен республикаларын компартияларын ТК-ларынга, партиянын крайкомнарына болгаш обкомнарына дагырат.

5. Совхоз бүдүрүлгезинин планнаашкынында болдунган алдагалдарын узуткаарын, бойдус-экономикти зона бүрүзүн совхозтарын аялы-биле черин эң таарымчалыг ажиллаарын хемчеглерин ажилдап кылырын, адырларын шын дүжүтүлгөсүн тодараларын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга сүмөлээр.

Чылгы заводтарында туруп турар бүгү черлерин улам бүрүн ажиллаарын болашшаан, тараа культуруларын тарылгазын калбартып болгаш продуктулуг мал ажилын хөгжүдөр талазы-биле чылгы заводу бүрүзүн ооналдын ай хуусаанын иштинде көрүп бадылаар.

6. Совхоз бүдүрүлгезинин бүгү адырларын улам ыңай механизастаарын хандыраарын, техниканы ажиллаын үндөзүн-биле экижидерин чедип алырын, септелге мастеркааларын, машиналар кадалаар сарайларын болгаш серилерин, мал кажааларын тудушкуну калбартып чорударын, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга болгаш эвилелдешкен республикаларын совхозтар министрстволарына сүмөлээр. Чуртталга бакыннарын болгаш культура-амдыралдык албан черлерин тудушкуну база калбартып.

Совхоз болгаш чылгы заводу бүрүзүн чангыс-аай хевирлиг септелге мастеркаазы, тракторлар, комбайнар, көдээ ажил-агый машиналар кадалаарына чогуур санын сарайлар, серилер болгаш асфальтлаан шөлчүгөштер, нефтебаза, автогараж болгаш артык кезектер, материалдар склады турар ужурулуг деп доктаадыр.

7. Совхозтарга мал ажилын хөгжүдөр талазы-биле СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун салган сорулгаларын чедилкиниң боттандыраарын немелде хемчеглерин алырын ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунга болгаш эвилелдешкен республикаларын совхозтар министрстволарына хүлээди.

Ол сорулгаларга:
а) өөр малдың төрүп өер чоруун экижидерин болгаш улуг, биче малдарын камгалаарын ханды-
(Төнчүзү 5-ки арында).

Чуртка тараа бүдүрерин улам ыңай көвүдөдиринин дугайында база кур болгаш куруккан черлерни шингээдип алырынын дугайында

Эш Н. С. Хрущевтун илеткелинин талазы-биле 1954 чылдың март 2-де СЭКП ТК-нын Пленумунун хүлээн алган доктаалы

(Төнчүзү).

рар, үрелел ажылын дыка экижидер, инектерин санын дүргөн көвүдөдирин база оларнын сүт саалдазын бедидерин чедип алыр;

б) хаваннарнын чөмгөрүлгезин дыка калбартыр болгаш 1956 чылда күрүнөгө хаван эдидин дужаалгазын 450 муң тоннага чедирер. Хаваннарнын чөмгөрүлгезин силостатынган картофельди, кукурузаны, а ол ышкаш аш-чөм үлөтпүрүнүн артышкыннарын калбаа-биле ажыглаар;

в) хойларнын баш санын өстүрери-биле чергелештир оларнын дүк продуктууну дыка бедидер хөмчөглерни алыр, чоокку ийн-үш чылда нарын-дүктүгү болгаш чарткы нарын-дүктүгү хойларнын баш санын көвүдөдир;

г) Хамыктын мурнунда тараа болгаш силоска кукурузанын, мал чөмгөрүлгезин сорулгага картофельди база чигир свеклазынын, суданканын болгаш зона бүрүзүнүн бойдус байдалдарын барымдаалап өске-даа эң үнелиг болгаш дүжүттүгү мал чөмү культуларнын тарылгаларын дыка калбартыр

VIII.

КОЛХОЗТАРНЫ ОРГАНИЗАЦИЯС АЖЫЛ-АГЫЙ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БЫЖЫДАРЫНЫН БОЛГАШ КӨДӨЭГЕ ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛДЫН ДУГАЙЫНДА

1. Көдээ ажил-агыйнын мурнунга партиянын болгаш чазактын салган сорулгаларнын нарын база амдыралчы чугулазы, партия болгаш совет органнынын талазындан көдээ ажил-агый бүдүрүлгезинин бүгү участоктарын эң улуу-биле мергелештир болгаш ханы удурутун, көдээ ажил-агыйнын көдүреринин үндөзүн айтыргаларын шийтирлээринче массаларны организаап билдирин негеп турар.

ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозу, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозу, партия болгаш совет организаап СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун илереткенин көдээ ажил-агыйнын удурут чорукта чөмгөрүлгезин дөңдөп оожум чайладып турарын СЭКП ТК-нын Пленуму демдегеп тур.

Көдээ ажил-агыйнын удурутуну талазында хоралыг, бюрократтыг практика тургустунган, ол болза, аппараттыг удурут ажилдакчыларнын болгаш тускай эртемниглерин кол күштери көдээ ажил-агыйнын улам ыңай хөмчүдөр дугайында партиянын болгаш чазактын шийтирлерин күсөдиринче колхозчуларнын, МТС-тер, совхозтар ажилдакчыларын организаап талазы-биле тодаргай дигир хөмчөкчө эвес, а хөй санныг директивалар, резолюциялар, тайылбырлар, чагаалар, өтөтөр болгаш болгачок-ла кымга-даа хөмчөкчө эвес өске-даа саазыннар чогадып тургузарычче улангып турары болур, ол чорук МТС-терге, колхозтарга болгаш совхозтарга шуут барып организаап ажил чорударындан партия, совет ажилдакчыларнын, база тускай эртемниглерин хоорлурунга чедирип турар.

ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунда, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунда практикалатын турар удурутуну чыгарыгыг, канцеляржы-бюрократтыг методун чер-черин көдээ ажил-агый органнын болгаш машина-трактор станциялары өттүнүп турар, олар боттарынын ээлчээне колхозтарнын болгаш совхозтарнын өтөтүр болурунун артык чоруктары-биле база хөмчөк чөмчүлүк-баазын саазыннар-биле чүдүрүп турарлар.

Көдээ ажил-агый органнынын ажилында улуг чөмчөглерни узуткаар, көдээ ажил-агыйнын канцеляржы-бюрократтыг удурутуну хоралыг практиказын чок кылыр, саазыннар шуужулгазын болгаш өтөтүр чорукту кызырар, колхозтар, МТС-тер, болгаш совхозтар-биле дигир харылааны тургузар, дагдиган ажилында ажилдакчыларнын хары-салгазын бедидер, колхозтарнын, МТС-терин болгаш совхозтарнын бүдүрүлгези мурнакчы дуржулганы шингээдип алырынын база боттарынын мурнунда турар сорулгаларын чедиреринин күсөдиринин талазы-биле оларга практиктиг дузаламчыны көргүзөрүнче ол ажилдакчыларнын күштерин угулар дугайын ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунда, ССРЭ-нин Совхозтар министрствозунда, партиянын обкомнарын, крайкомнарын болгаш эвилелешкен республикаларнын компартияларнын ТК-ларын СЭКП ТК-нын Пленуму негеп тур.

2. Партия райкомнарын болгаш райкүсскомнарын ажилын эде тургузар талазы-биле СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун доктаалынын күсөдиринин чамдык областтарда оожум чорутунуп турар болгаш өзү барымдаалаан характерлиг болуп турары ховар эвес. Партия райкомнарын МТС-тер талазы-биле секретарыларга баштаган партия райкомнарын ажилдакчыларнын бөлүктери чамдык черлерде ажилычче ам-даа хөмчөк кырында кирбээ. Ол бөлүктери чөмчөгчө эки белеттинген, боттарынын сорулгаларын билер, колхоз бүдүрүлгезин билер, партия ажилында ынак кижилер бөлүктөргө шийип алырычче хөй-хөй областтарда болгаш республикаларда кичээнгей салдырмаан.

Партиянын хөй-хөй райкомнары эрги методтар-биле ажилдашыаан, партия райкомнарын МТС-тер талазы-биле секретарылар болгаш инструкторлары районнар төптөринде чуртташыаан, шагынын хөй кезинин ында эртип, МТС-терге болгаш колхозтарга ховар барып, амдыралче ханызы-биле кирбей турар болгаш оларга чогуур дузаламчы көргүспей турар.

Колхозтарнын, МТС-терин болгаш совхозтарнын удурутуну шыны-биле болгаш ажил-хөмчөкчө билер-биле боттарынын шыдаар дуржулгалыг, көдээ ажил-агыйнын эки билер кадрлар-биле партиянын көдээ райкомнарын болгаш райкүсскомнарын быжыглаарын ажилы чамдык областтарда, крайларда болгаш республикаларда кошка чорутунуп турар.

тургаш, совхоз бүрүзүнө мал ажилынын быжыг чөм суурун тургузарын хандыраар болгаш чаягаар бүткен шынааларын, оларларны экижидер талазы-биле ажилдарын калбаа-биле чорударын организаап турар.

8. Совхозтарнын ажилын үндөзүн-биле экижидеринин болгаш совхоз бүдүрүлгезинин күштүгү көдүрүлүшкүнүн хөмчөкчө улуг ужу-дузалыг деп санааш, СЭКП ТК-нын Пленуму совхозтарнын удурутуну улуг кичээнгейни салырын, оларнын ажил-чорудулгазы дээш контролду күштелдирерин, совхозтарнын мергелештир кадрлар-биле быжыглаар хөмчөгчө алырын эвилелешкен республикаларнын компартияларнын ТК-ларынга, партиянын крайкомнарынга, обкомнарынга болгаш райкомнарынга хүлээдип тур. Партия органны болза, совхозтарнын партия организаап ажилынаар, совхоз бүдүрүлгезинин улам ыңай көдүрүлүшкүнү дээш оларнын ролон болгаш хары-салгазын бедидер, партия-политиктиг ажилды күштелдирер болгаш совхозтарнын ажилдакчыларнын культурулгү хандыргаларын экижидер талазы-биле ажилды хүн-бүрүдө чорудар хүлээгелиг.

VIII.

КОЛХОЗТАРНЫ ОРГАНИЗАЦИЯС АЖЫЛ-АГЫЙ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ БЫЖЫДАРЫНЫН БОЛГАШ КӨДӨЭГЕ ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛДЫН ДУГАЙЫНДА

Партиянын көдээ райкомнарын эде тургузушкуну эң кыска хуусаанын иштинде доозарын база МТС-терин болгаш колхозтарнын удурутунда эң-харыска чок чоруктарын өзү барымдаалап эвес, а боттуу-биле узуткаан турары-биле МТС-тер зоналарынын аайы-биле партия райкомнарын секретарыларнын болгаш өске-даа ажилдакчыларнын ажилын организаап, ол бөлүктөр колхозтарга болгаш МТС-терге хүн-бүрүнүн политиктиг, организаап болгаш культура кичээндигелиг ажилын чорудуп, колхозчу болгаш машина-трактор станциязынын ажилдакчы бүрүзүнө чөмчөкчө турары-биле ажилдын канцеляржы методтарын болгаш үрө-түнчөк чок хоозун хуралдаашкынын узуткаарын обкомнарга, крайкомнарга болгаш эвилелешкен республикаларнын компартияларнын ТК-ларынга хүлээдип.

Область, край болгаш республика органнын ларын апарарындан, а ол ышкаш хоорайларын болгаш үлөтүр төптөрин партия, совет ажилдакчыларын көдээ райкомнарга болгаш райкүсскомнарга эки дээш ажилдакчыларын доктаамал ажилче чорудуп тургаш, партия болгаш совет аппараттыг район эвезоон мергелештир удуруткучу кадрлар-биле быжыглаар-хөмчөгчө алыр.

3. Көдээ ажил-агый талазы-биле салдыган сорулгаларын күсөдиринин эң чугула негеделеринин бирээни болза, колхозтарнын организаап, ажил-агый талазы-биле улам ыңай быжыглаары болур деп СЭКП ТК-нын Комитетинин Пленуму санап тур.

Колхозчу тургузуу—мурнакчы нийтилер тургузуу. Колхозтар көдээ ажил-агыйнын бүдүрүлгезин көдүреринге кызыгаар чок аргаларын шингээдип турар. Ынчалза-даа ол аргаларын долзуу-биле ажилдаар төлөздө, колхозтарнын удурутун онза экижидип, бүгү колхозтарнын шуптун мурнакчы колхозтарнын деңгелине чедир көдүрерин чедип алыр эргөжөк чугула.

Чогуур күш-ажылы сагыла-чурум чок, күш-ажылды багай организаап, күш-ажылды бүдүрүлгүчү чавыс, черин ажил-агый өзү-биле ажилдаш, хоужадап турар колхозтар бисте ам-даа эвээш эвес, оон түнчелинде ыңдыг колхозтар көдээ ажил-агый продуктуларын эвээшти бүдүрүп турарлар.

Колхозтарнын организаап, ажил-агый талазы-биле шаг үргүлчү ханы быжыглаарын эвилелешкен республикаларнын компартияларнын Төп Комитеттеринге, партиянын крайкомнарынга, обкомнарынга болгаш райкомнарынга, республикаларнын Министрлер Чөвүлелдеринге, крайкүсскомнарга, облкүсскомнарга болгаш райкүсскомнарга, ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга болгаш оон чер-чер органнынга хүлээдип. Колхозтарга күш-ажылдын сагыла-чурумун шийтирлерин-биле быжыглаар, күш-ажылды организаап экижидер колхозчу күш-ажылды бүдүрүлгүчү чайгылыш чок көдүрер арганы берип турар көдээ ажил-агый ажилдарына кылыр ажилдын депшилгелиг нормаларын чүткүлдүгү-биле негедер, черин гектар бүрүзүндө көдээ ажил-агый продуктуларын хөйүн алыр дээш колхозтарга быжыглап берген черин боттуг ажилдаар хөмчөгчө алыр эргөжөк чугула. Чүгүлө маңаа үндөзүлөш, көдээ ажил-агыйнын нийти продукциянын үргүлчү көвүдөдип, оон барааныг чоруну бедидип, колхозтарнын хөй-нийти байлаан улгатырып, колхозчуларнын материалдыг чаагай байдалын чыл келген тутум бедидерин чедип ап болур.

Партия, совет болгаш көдээ ажил-агый органнынын онза сагыш салышкыннын чүгүлө болза, мурнакчы колхозтарнын болгаш көдээ ажил-агый бүдүрүлгезинин чаарткычыларнын дуржулгазын бүгү колхозтарга негедерин болур ужурулг.

4. Чер-черин хөй-хөй партия болгаш совет органнын колхозтар даргаларнын составын быжыглаарын эргөжөк чугула хөмчөгчө алыр турар. Ынчаарга колхозтарнын чамдызында удурутуну быжыглаары негетинип турар. Колхоз даргазынын ролу амгы байдалдарда хөмчөк чөмчөк болгаш колхозтарнын мурнунга партиянын салган сорулгаларын чедиреринин күсөдирин хамыктын мурнунда колхоз даргазындан хамааржыр.

Колхоз бүрүзүнүн бажыга колхозчу улуг ажил-агыйнын чедиреринин баштап шыдаар мергелештир болгаш дуржулгалыг удуруткучу турарын хандыраар партиянын райкомнарынга, обкомнарынга, крайкомнарынга, эвилелешкен республикаларнын компартияларнын Төп Комитеттеринге хүлээдип.

Колхозтарнын удурут кадрларын шыны шийип алырынга, таарыштыр тургузарынга болгаш кижилеринге партиянын чер-чер органнынын хары-салгазын бедидер сорулга-биле колхозтарнын даргаларын обкомнарын, крайкомнарын болгаш эвилелешкен республикаларнын компартияларнын Төп Комитеттеринин номенклатуразынга, а колхозтар даргаларын оралакчыларын, бүдүрүлгө бригадаларнын бригадирлерин болгаш мал ажилынын фермаларнын эргелекчилерин партия райкомнарын номенклатуразынга алырын эргөжөк чугула деп санаар.

5. Колхозтар даргаларын белеткээринин талазы-биле көдээ ажил-агыйнын үш чыл хуусаалыг школаларында колхозтарнын удуруткучу кадрларын белеткээринин школаларын амгы туруп турар системазы бодунун сорулгазын шыныктырып шыдаар турар деп демдегеп тур. Ол школаларын колхозчуларда долу эвес ортумак школалар дооскан болгаш көдээ ажил-агыйнын удурут ажилдын дуржулгачы чок аныктар-биле четчелер турар, а практика талазы-биле улуг дуржулгалыг, ынчалза-даа боттарынын хөй нургулайында нийти эртемнин талазы-биле негетинер белеткели чок кижилер ол школаларга кирбей турар.

Чогуур эртем чок практиктинин иштинде колхоз даргаларын белеткээрин организаап дугайында саналын ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелдинге бир ай хуусаа иштинде кирип келирин ССРЭ-нин Көдээ ажил-агый министрствозунга болгаш ССРЭ-нин Культура министрствозунга хүлээдип.

6. Партиянын болгаш советтин чамдык удуруткучу ажилдакчылар, оон иштинде чамдык областтарын партия обкомнарын секретарылар болгаш облкүсскомнарын даргалары көдээ ажил-агыйнын багай билер болгаш көдээ ажил-агыйнын бүдүрүлгезинин үндөзүн өөрчөмөй турарын ТК-нын Пленуму демдегеп тур. Ол чорук колхозтарын болгаш МТС-терин удурутуну шынарынга улуг сагылардыг болуп турар. Көдээ ажил-агыйнын башкарып чорударынын үндөзүн шингээдип алырын, көдээ ажил-агыйнын мурнакчыларнын хөмчөгчө турары аргаларын болгаш методтарын өөрчөдирерин сорулгазын көдээ ажил-агыйнын бүдүрүлгези-биле холбашкан бүгү партия болгаш совет кадрларын мурнунга салыр.

ССРЭ-нин Дээди Советинин депутатынга кандидат эш С. К. Токанын сонгукчулар-биле ужуражышкыны

Март 6-да Кызылдын №3 школаларын залында ССРЭ-нин Дээди Советинге депутаттыг кандидаты, СЭКП Тыва обкомунун бир дугаар секретары эш Салчак Калбакхореквич Тока-биле сонгукчуларын ужуражышкын хуралы болган.

Бүзүрөтүргөн эш С. Е. Верзилин сөс алгаш, ССРЭ-нин Дээди Советинге амгы сонгукчуларын политиктиг ужу-дузалыг чугулаагы, депутатка кандидат эш С. К. Токанын ажил-чорудулгазы-биле сонгукчуларын таныштырган. Илеткелдин соонда саналдар эгелээ.

Сонгукчу Иргиттин медеглээни: —Ам 18 харлыг мен. Тийлээ социализмни конституциязы эң-не демократтыг эргелерни биске берип турар, шак ыңдыг аас-кежиктиг тайык чурттап турарымыска чоргаарыны бис. Бо чылын бир дугаар бадыйлашкыны кижип, коммунистерин болгаш партия кижигүнү эвезтерин улусчу блогунун кандидаттары дээш бадыйлаар мен.

Сонгукчу эш Сашкова санал берген. Башкылар коллективинин мурнунда ол депутатка кандидат эш С. К. Токага чыгыр берген. Ылангы Кызыл хоорайга пионерлер ордузун туруп тургузарынын, хоорайнын библиотеканын улгатырынын, уруглар библиотеканын организаап чугулазын чугулаан.

Дараазында эш Тока округтук сонгукчуларын бекитидеги дээш сөткел сагыштын ханызындан өөрүп турарын бодунун чугулаагы илереткен. Сонгукчуларын чагыларын амдыралга боттарында талазы-биле чүткүлдүг ажилдаарын ол бүзүредип чугулаан.

...

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик районуну культура бажымынга март 8-те болган ужуражышкын хуралында Чаданаа хоорайнын чурттакчы чоноарындан, Сталин аттыг «Искра» болгаш «Кызыл тараачын» көдээ ажил-агый артельдеринин колхозчуларын, Чаданаанын дуржулга станциянын ажилчыны, албан хаагыларын 450 ажыг кижиги киришкен. Бүзүрөтүргөн эш Мишаков сонгукчуларын политиктиг улуг ужу-дузалыг илеткелдине доңдулап чугулааш, Кызылдын №322 округда округтук талазы-биле Эвилелешкен Советинге депутаттыг кандидаты, Сталин шаныялдан лауреаты Салчак Калбакхореквич Токанын ажил-чорудулгазын таныштырган.

Хуралга сөс ал чүве чугулаан сонгукчу бүрүзү эш С. К. Токанын эки билерин, ону чагыс эвес удаа сонгуп келгенин болгаш ол улустун

7. Тараа бүдүрүлгезин дыка улгатырар чорукка кур болгаш куруккан черлерин шингээдип ажил-агыйнын күрүнүн улуг ужу-дузалыг хөмчөкчө деп көргөш, чаа черлерин шингээдип алырынын талазы-биле чаа черлерге барып доктаамал ажилдаар күзөлдиг эки-тураачыларын кириштирер сорулга-биле көдээ механизаторларнын, тускай эртемниглеринин болгаш көдээ ажил-агыйнын удуруткучу кадрларын ортузунга тайылбыр ажилын калбартырын партия, профэвилел болгаш комсомол организаап СЭКП ТК-нын Пленуму хүлээдип тур. Тайылбыр ажилынга парраларын, радионо, киноно база пропагандалыг болгаш агитациянын өске-даа арга хөмчөгчө ажилдаары эргөжөк чугула. Чаа черлерин шингээдип алырынга идепкейлиг кижиринге колхозчуларын, МТС-терин болгаш совхозтарнын ажилдакчыларын СЭКП ТК-нын Пленуму кыйгырып тур.

8. Көдээ ажил-агыйнын улам ыңай хөмчүдөр талазы-биле СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун болгаш бо Пленумунун салган сорулгаларын күсөдирин көдээ политиктиг ажилды шийтирлерин-биле күштелдирерин негеп турар. Көдээ ажил-агыйнын эр, хөмчөгчө колхозчулар, МТС-терин болгаш совхозтарнын ажилчыларын, көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниглерин көдээ ажил-агыйнын улам ыңайгү көдүрүлүшкүнүн сорулгаларын ханызы-биле билген турарын болгаш ол сорулгаларын күсөдир дээш кижиги бүрүзү бодунун участогунга кызымакка ажилдаан турарын партия организаап чедип алыр ужурулг. Көдээ политиктиг болгаш культура-массалыг ажилды чорударынга бистин көдээ интеллигенцияны — башкыларын, эмчилерин, агрономнарын, зоотехниктерин, инженерлерин калбаа-биле кириштирер хөмчөгчө. Олар болза, партия организаап ажилын чөмчөгчө бооп болур ужурулг-даа улуг күш болуп турар.

Тараа ажил-агыйнын күчүлүг көдүрүлүшкүнү дээш, көдээ ажил-агыйнын бүгү культуларын бекит дүжүттөргө дээш, малдын баш санын улам ыңайгы өздөлдө болгаш мал ажилынын продуктулууну бедирерин дээш социалисттик чарышты калбаа-биле негедеринче көдээ бүгү коммунистерин болгаш комсомолчуларын, бүгү колхозчуларын болгаш МТС-терин база совхозтарнын ажилдакчыларын СЭКП ТК-нын Пленуму кыйгырып тур.

СУГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүт-Хөл районуну культура бажымынга март 8-те болган хөй кижиги кижикчил ужуражышкын хуралы бекит көдүрүлүшкүнүгүлүг эртен. Амгы сонгукчулар талазы-биле доңду илеткелдин соонда саналдар эгелээ. Хуралга сөс ал чүве чугулаан кижиги бүрүзү Эвилелешкен Советинге депутаттыг кандидатында депшилди турары Салчак Калбакхореквич Токанын ажил-чорудулгазы тыва улустун ажил-агый, культура хөмчөгчө-биле шуут холбашканын илеретип турган. Тракторист эш Очур-оолдун чугулааны болза: —Совет эрге-чагырганын дээди органнын сонгукчуларын хүнү чоокшудал келген. Бүгү улустун ол байыдалына уткуштур бистин МТС-тин механизаторлары алган социалисттик хүлээлелерин ак-сеткилдиг күсөдир турар. Тракторларын септелгезин дооскан, 22 септаларын, тракторнун 28 илирлерин, 15 андазыннар болгаш 7 лүшлениктерин, 6 культуваторларын септеп алган. Ол ышкаш ногаа өстүреринге 22 муң ажыг ирик-торфтуг савааларын, 154 парник рамаларын белеткээ.

Ажылдын өске-даа участоктарында чоңун патриотчу күш-ажылын эш Очур-оол илеретипшаан, коммунистерин болгаш партия кижигүнү эвезтерин улусчу блогунун кандидаттары дээш бадыйларынче бүгү сонгукчуларын кыйгырган. Эмчи Шижик База Пакхобоев болгаш өске-даа эштер депутатка кандидат эш Токага чагылар берип, тодаргай хүлээлелерин ап турган.

Ол хүн районун улгатыр каттышкан Киров аттыг көдээ ажил-агый артелине болган ужуражышкын хуралында 200 ажыг кижиги олурушкан. Малды менди чыл ажыраар, чакы тарылга болгаш тулуг-га бүгү белеткелдер дээш улам бедиткен хүлээлелер эугаар ажилдап турарын колхозчулар хуралга илереткен. Чоңун аас-кежик, чаагай амдыралынын улам чөмчөгчө-лишкенин дээш чагыс эп-сеткилдиг бадыйларын сөс ал чүве чугулаан сонгукчу бүрүзү демдегеп турган.

ИЛЕРЭЭН ЧЕТПЕСТЕРНИ КАТАПТАВАС

Чоокта чаа Чаа-Хөл районунд партия активиниң хуралы болуп эркен. Актив хуралы болза, СЭКП Тыва обкомунун V партия конференциясының түннелдерин болгаш районунд партия организациязының сорулгаларын чугаалашкан. Ол дугайында илеткедди партия райкомунун секретары эш Фетисов кылган.

Партияның XIX съездинин, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун төгүлүг шийтирлерин, база партияның болгаш чакаткыч сөөлүгүндүг шийтирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле эркен чылын район көскү чедишкенин билгелгени актив хуралы демдеглээн.

Районунд колхозтары организас, ажил-агый талазы-биле улам бижгып турар. Арат ажил-агыйларның 96,7 хуузу колхозтарда каттышкан. 1953 чылда районунд колхозтары мал өстүреринин планын 103,6 хуу, часкы тарылга планын 101 хуу күсүткен.

Ооң-биле чергелештир партия организациязының ажилында улут четпестер бар болуп турары илерээн. Колхозтарын организас, ажил-агыйн бижгылаарында талазы-биле партия организациязы четпес ажилдап турар. МТС болгаш колхозтар мынчага чедир часкы тарылгага дыка кошкак белеткенген. Районунд шупту колхозтары 1954 чылдын часкы тарылгазынга үрөзүн уруушкунун ам-даа чедир күсүдип албаан. Ылангыя Ленин аттыг, Сталин аттыг болгаш «Тилелге» колхозтарда кызылтас, сула,

арбай үрөзүннери база Молотов аттыг колхозта арбай үрөзүннери ам-даа чедишпес болуп турар. Урдуган үрөзүннериң шынары болгаш арыг-лашкыны багай. Картофель үрөзүннери кайы-даа колхозта чок. Парниктер белеткетимээн.

Колхозтар тудуунда улут четпестер бар. Районда 298 колхозчу өгелер ам-даа кидис өгелерде чуртта-вышаан, колхозтар тудуг ыяжынын чүгүл 24 хуузу кезип алган. Тайгада белеткээ ыяштан Молотов аттыг колхоз чүгүл 30, «Тилелге» колхоз 12 кубометрин тудуг шөлүнче сөөртүп алган ажилдың дендин багай түннели болуп.

Колхозтар малдың чылыг кажалары-биле болгаш мал чемнери-биле багай хандырткан. Малдын аарылары-биле демисел кошкак чорутууган. Ооң түннелинде дөрт колхоз 358 баш малдан когааран. Районунд партия организациязы көдээ ажил-агыйның тускай эртемниглеринин ортузунга кижизидилге ажилдарын экижиптээн.

Районунд школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажилдар четпес тургустунган. Ылангыя район төвүнде школа, Ак-Туругда болгаш Будун-Теректе ортумак школалар өөредилге чылынын баштайгы чартында эң куду түннели көргүскенер. Чоюнун бижик билбес чорун узуткаар ажилды районунд улус өөредилге кидизин четпес чоруткан. Районда ам-даа 177 кижик бижикти билбес, 214 кижик биче билир болуп турар. Партия активиниң хуралы бедик дендегелге эркен. Анаа келген тустус коммунистер район организациязының удурткучуларының адр-

эинге шыгыгы шүгүмчүлөдү таварыштырганнар.

СЭКП райкомунун секретары эш Фетисов колхозтарга барбайн турарын, удуртулганың канцеляржы методундан адырылбайн, активке дайын ажилдавын турарын, көдээде идеология ажилының утка-шынарынче кичээгел салбайн келгенин эштер Базыр, Шаравин олар шүгүмчүлөдүр.

Молотов аттыг колхозтун даргазы эш Даржай районунд күүсекчи комитетинин, ылангыя калык камгалал кидизинин ажилында четпестерин тодаргай чугаалаан.

Эш Күзүн санал берген. Ол болза, СЭКП райкомунун идеология ажилын харылап турар секретары эш Ондар-оол партия өөредилгезин эки удуртпайн турарын, партия райкомунун херэеженнер ортузунга ажил чорудар кидизинин эртелекчиз эш Опуштайын четпес ажилын, райкүүсском даргазы эш Чанзан-оол сөөлүгү үеде райкүүсскомунд кидистеринге удуртулганы болгаш негелдени кошкатканын шүгүмчүлөдү.

МТС директору эш Стихарев бодунун адресинге болган шүгүмчүлөдүр бот-шүгүмчүлөчү эвес күлөп ап турарын көргүскен. Ылангыя часкы тарылгага белеткедди доозарының хуусаазын улам сонгаралдарының хөөнүн ол бодунун саналында илередип турган.

Илерээн четпестерин узуткаар талазы-биле моон сонгар чорудар практиктиг хемчеглерин айткан шийтирнн районунд партия активиниң хуралы күлөп алган.

О. ДОРЖУ.

Сонгулдарга холбаштыр агитас-массалыг ажил

Партияның Сүт-Хөл райкомунд сонгулдарга холбаштыр партияның агитас-массалыг ажилын күштелдирер талазы-биле хемчеглерин алгылаан. Бо талазы-биле айтырыгны СЭКП райкомунун бюрозунга үш удаа чугаалажып көргөн.

Ооң түннелинде агитколлективтер боттарының тандыкыда ажилын план өзугаар чорудуп турар апарганнар. Сөөлүгү каш хуннерин иштинде агитаторлар лекцияларын болгаш беседаларын 500 аягы катал номчааннар. Агитас-массалыг ажилда партия-совет актив, көдээ интеллигенттер кирип турарлар.

Коммунистер болгаш партия кижигүнү эвестеринин бөлүгүн кандидаттары дээш агитация ажилын калбартырыңче улут кичээгел сал-

дынып турар. Олар агитация ажилын ажил-агый-политиктиг сорулгалар-биле холбаштырып турарлар.

Сонгучулар ортузунга чорудуп турар агитация ажилын часкы тарылганың белеткедирин дүргөн доозарыңче, колхоз тудуунга хергелээр тудуг материалдарын белеткээринче уландырып турар. Районунд «Сталинчы орук», «Большевик» колхозтарда, МТС-те болгаш Сүт-Аксынын ортумак школазында партия организациязында агитаторлар эки ажилдап турарлар. Олар социалист чарыштын көргүзүлгөсүн неделя санында үндүрүп, ону көргүзүп самбыраларында доктаамал бижип турарлар. Агитаторлардан «Сталинчы орук» колхозта эштер Мөнгө-Назын, Балдан, Доңдай-оол,

МТС-тиң механизаторлары эштер Кысыдыл, Кыдат-оол, мал эмчи эш Бондаренко, кол агроном эш Калмыкова олар янзы-бүрү темаларга лекцияларын болгаш беседаларын сонгучуларга чорутканнар.

Ындыг болза-даа, сонгучулар ортузунга чорудар агитас-массалыг ажилда улут четпестер бар. Чижээлээр, Жадов, Калинин аттыг колхозтарда партия организациязында агитация ажилы четпес.

Ам сорулга болза, агитация ажилын ССРЭ-ниң Дээди Соведине сонгулдарының хуңунге бүгү талабы чедишкенин ужуражырыңче ону шийтирнн-биле уландырып, ол ажилдың амгы чыгынган дуржулгаларын оон сонгар-даа бижылаары болуп.

А. АКАРА.

«Революцияның чалбыжы» колхозта полипбөлгүм

Танды районунд Балгазында «Революцияның чалбыжы» колхозта 20 кижик динчакчылыг политбөлгүм ажилдап турар. Өөредилге чылы эгелээнин бээр ол бөлгүм СЭКП 50 чыл оюнун, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешик сессиязының материалдарын, сессияга эш Г. М. Маленковтуң чугаазын, СЭКП ТК-ның сен-

тябрь Пленумунун материалдарын өөренип эркенер. Бөлгүмнүн динчакчылары эштер Иван Соян, Чооду Саармаа, Тончут Юмаа болгаш ескер-даа материалдарын быжыгы-биле шингээп ап турарлар.

Пропагандист эш Чорбаев кичээлдерге бүгү талагыт, хынамчалыг белеткенип, динчакчыларга бесе-

дарын чедиргип кылып турар. Моон мурнунда бөлгүмнүн өөренип тускай чери чок турган, ынчаарга пропаганда динчак саналы-биле кичээлдер тускай өрөөлдү үндүргөш, бөлгүмнүн ажилдарына таарымчалыг байдалды тургузуп берген.

А. ДОРЖУ.

МТС-тер ажилдакчыларына культура хандырылганын экижидер

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму көдээ чоңунд ортузунга культура чырыдышынын ажилын үндөзүнн-биле экижидер болгаш МТС ажилдакчыларына хун-бүрүнүг культура хандырылганын организастаар талазы-биле чугула сорулганы культура ажилдакчыларының мурнунга салган. Сорулга болза, ажил соода хостуг шагыг культурулу-биле эрттирер органы МТС ажилдакчыларына хандырып бээр болуп.

Областың чамдык МТС-теринде культура ажилының хандырылгасы багай эвес организастынган. Чижээлээр, Каа-Хемнин, Сарыг-Сеп МТС-тин ажилдакчыларында культура талазы-биле ажил эки организастынган. Ук МТС-тин клубунда литератураның янзы-бүрү 2000 чедир номнарлыг библиотекка бар. 80 аягы агрономнар, зоотехниктер, трактористер болгаш МТС ажилдакчылары ол библиотеканың доктаамал номчукчулары. Клубта турум кино ажилдап турар болгаш бо чылдын эгезинден бээр механизаторларга 15 кино-чуртук көргүскөн. Каа-Хем райкүүсскомунд культура кидизин лекциялыг пропаганда ажилына кичээгел салып турар. Ол кидизин ажилдакчылары СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунун шийтиринге холбаштыр темаларга кылган илеткедирин, лекцияларын МТС ажилдакчыларыга үргүлчү номчул келгенер. Чижээлээр, 1953 чылда механизаторларга политиктиг, көдээ ажил-агыйн болгаш бодус эртемниң темаларына 25 лекциялар, а 4 лекциялар 1954 чылдын январьда номчутунган.

Райкүүсскомунд культура кидизин ажилдакчылары лекциялар, илеткедир номчутурунунга шин шийтигени кылып, алаа район төвүнү болгаш МТС-тин бодунун удурткучу ажилдакчыларын, көдээ ажил-агыйн тускай эртемниглерин кириштирип турар.

Улут агроном эш Кондрашов, парторганизациязың секретары эш Шелков, СЭКП райкомунун секретары болгаш районунд өске-даа удурткучу ажилдакчылары механизаторлар ортузунга лекцияларын, илеткедирин хөй удаа көмчүл келгенер.

Көдээниң эртен бот-тывынгыр уран-чүүл көрүлдөз көдээ черлерин, ооң иштинде МТС ажилдакчыларының ортузунда хөй-хөй талам-тарының: ыраажылар, музыкантылар, танцорлар, тоолчулар болгаш өске-даа жанрларын күүсөдичкелери эвээш эвес дээрзин көргүскөн.

Ындыг-даа болза, культурулг хандырылгала областың шупту МТС-теринде четче хандырылган. Тес-Хем МТС-тин ажилдакчыларына лекциялар, илеткедир номчулгасы ховар болуп, кино-чуртуктар көргүзүп организастынган турар. Сүт-Хөл болгаш Бай-Тайга МТС-терде библиотекалар организастынган, оларын коллективтерин бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмнеринин ажилына хаара тутуун турар.

Областың чамдык МТС-теринде номнар садыглашынын организаставаан, ооң уламындан көдээ ажил-агыйн тускай эртемниглерин, МТС ажилчынары болгаш трактористерин хергелээн литератураларын тып номчуур аргазы чок болуп турарлар.

Национал драмтеатр, концерт эстрад бюрозун болгаш профессионал уран-чүлдүг өске-даа организациязы МТС-тер ажилдакчыларына концерттерин болгаш шийлерин көргүспейн, көдээ черлерге үнүшкүннөр кылбайн турарлар.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму МТС бүрүзүнүн ажилдакчыларына культура хандырылганын кичээгелнн төвүнге тургускан турарын культура ажилдакчыларын негеп турар. Культура кидистерин, райкүүс-комнарның культура-чырыдышынын талазы-биле инспекторлары МТС бүрүзүнге культура-чырыдышынын ажилын экижидерин херек кырында боттуг хемчеглерин ап чоруткан турарын чедип алыр ужурулг. Ол ажилдан көдээ ажил-агыйн обком, райком профкөдөлдери, базала дашкаарланып аныланмаза чогуур.

Бисте МТС бүрүзүнге культура-чырыдышынын ажилын чорударына таарымчалыг кызыл булуңнары организастап болурунун бүгү аргалары бар. Ол кызыл булуңнарга четчир санын политиктиг, көдээ ажил-агыйн, чечен-чогалдын литература-лары-биле, солуннар, сеткүүдөр-биле хандыртканын библиотеканы тургузары эргежок чугула. Ол ыш-кай кызыл булуңнар бүрүзүнге радиопримниктерин тургусса чогуур.

МТС ажилдакчыларына культура хандырылганын талазы-биле чугула чүүл болза, кино көргүзүп болуп. Бисте областың чамдык МТС-теринд кодынганы кино-чуртуктар көргүзүп организастаарына таарымчалыг байдалдар тургустунмаан. Кинофикация ажилдакчылары агрономнар, зоотехниктер, трактористер болгаш МТС-тин өске-даа ажилдакчылары кино-чуртуктарын өй-шаанда көргөн турарына таарымчалыг бай-

Школаларда интернаттарның ажилынче кичээгелни улгаттырар

(Редакцияга чагааларын допчулалы)

Школаларның интернаттарында өөредилге-кижизидилгелиг ажилдарын шин организастаанындан болгаш күрүведен хандырылгалыг урулгарын материалдыг хандырылганын чөп таарыштырганнан өөредилгениң чедишкенин түннелдери көстүр ужурулг. Ындыг турбуже, областың чамдык районнарының школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажилдарын четпес организастаан, интернаттарда чурттап турар урулгарга күрүведен хандырылганы чөп таарыштырбаан дээрзин шүгүмчүлөп бижип турар көдээ бижикчилерин чагааларын редакция ап турар.

Бо дугайында бижикчилерин шүгүмчүлөдүг чагааларының фактыларын допчулап көргүзөргө-ле четчир.

Бай-Тайга районда бижикчилер Х. Александр, Т. Иргит оларнын бижик турары болза, ында Тээли чеди чыл школазында интернаттын септелгезин багай: өрөөлдөр чыгыла-тынмаан соок, сонгалар бузук, печаларың багай септетингениндан от салгыра ыштанар. Өөреникчилерниң бот-кичээл кылып стол, сандайы чедишпес, а чамдык өрөөлдөрдө шуут чок.

Столоваяда база четпестер хөй: кухня ишти, паштар турар печалар хирлиг, столовая ажилдакчылары Кавай, Чажытмаа олар чемниниң шынарын экижиптейн турар. Школа директору эш П. Вязунов, интернат эртелекчиз эш Х. Хуреева олар бот четпестерин оварбарын, чогуур организациязыга негелде тургустуун турарлар. Интернат эртелекчизинин четпес ажилынын уламындан бо чыл школаның интернаттың 27 кышкы бөрттер, 20 аягы ак чорганнар, 3 хөөкенин чорганнар ис чок читкен.

Тес-Хемниң Калинин аттыг колхозта эге школада күрүведен хандырылгалыг урулгарын идик-хевн четче хандырттымаан, чамдык өөреникчилерде кышкы тоннар чок. Школаны урулгарың иштики ак хевин, ак чорганнарын өөредилге чылынын дургузунда чүгүл үш удаа солаан, чунар бажың амга чедир хаагылг. Өөреникчилер ортузунда өөредилге-кижизидилгелиг ажилдарын база багай чорудуп турар деп бижикчи эш Д. Соян шүгүмчүлөп турар.

Улус өөредилгези—бүгү ниитинин херээ. Ындыг болганда үтүнде районнарының школалар интернаттарында бот четпестерин чайдалап хемчеглерин дарый ап чорудары хамаарышкан албан организациязы черлеринден негетинин турар.

Улус өөредилгези—бүгү ниитинин херээ.

Областың культура эргелели МТС-терин областың профессионал уран-чүлдүг коллективтери-биле хандырылганы экижидерин талазы-биле хемчеглерин ап чорударын айткан. Концерт-эстрад бюрозунун болгаш драмтеатрның удурткучуларынын сорулгазы болза, МТС ажилдакчыларынын культурулг негелдериң долузу-биле хандырып, боттарының көрүзүлгенин дигир, репертуар талазы-биле утка-шынарлыг болгаш сонуганчыг деннелин чедип алган турар ужурулг. Ооң-биле чергелештир тус черин улусчу талантларын өстүреринге механизаторларның бот-тывынгыр уран-чүүл коллективтеринин ажилын экижидеринге дуза көргүзери болуп.

Чоокчу хуннерде совхозтар, МТС-тер бүрүзүнө ном садар киосктерин организастаар азы хергелел кооперацияларынын ларектарына, магазиннеринге литератураның массаладыг садыглашынын чорутса чогуур. Садыглашына политиктиг, көдээ ажил-агыйн болгаш чечен чогалдыг литератураларын долузу-биле хандырып.

Культура-чырыдышынын албан черлеринин бүгү ажилдакчыларынын хүлээлгелери болза, МТС-терге культура-чырыдышынын ажилынын деннелин бедидер, лекциялыг пропаганда ажилына, бот-тывынгыр уран-чүлдүн бөлгүмнеринге көдээ ажил-агыйнның механизаторларын, тускай эртемниглерин калбаа-биле кириштирер. Бо чугула аялга культура органына совхозтарын болгаш МТС-терин партия организациязына боттуг дузаламчыны көргүзөр ужурулг.

М. ШАБАНОВ,

Областың культура эргелелинин начальнигин орадакчызы.

Делегейниң херэеженнеринин хунун даштыкы чурттарга демдеглээни

ВАРШАВА. Польша Улус Республиканың ажилчы чоңнары делегейниң херэеженнер хунун демдеглеп эрттирген. Хоорайларга, суурларга, үлөттүр бодурулгелерге, албан черлеринге, өөредилге черлеринге ба-йырлалга алдар болдурган хуралдар, беседалар болгаш лекциялар эрткен.

Польша херэеженнеринин лигазынын кол баштаар черинин чыылдырганы байырлыг хурал март 7-де Варшавага болуп эркен. Делегейин херэеженнер хунунге алдар болдурган илеткедди Польшаның профвигелелинин төп чөвүлелинин секретары С. Васильевская кылган. Хуралдың төнчүзүнде чурттуң мурнакчы херэеженнеринге чазак шаңналарын тыг-ыскан.

ПАРИЖ. Херэеженнеринин делегей хунун Барыны Германияны чепселээринге удур демиселдин адаа-биле

Францияга эрттирген. «Юманите» солунунд медеэлээнин өзугаар алырга, янзы-бүрү партияларга, организациязыга болгаш профвигелдеринге бактаап турар чүс-чүс мун херэеженнеринин киришкени мун аягы хуралдар чуртка болуп эртен-лээн. Бүгү хуралдарга француз херэеженнер национал хуралдың депутаттарына болгаш республика чөвүлелинин кежигүннеринге кыйгы-рыгын чүлдүг деп көргөннөр, ында чугаалап турары болза: «Амыдырал өлүмү тиңлээрин бистер, херэеженнер күзеп тур бис. 1954 чылдын март 7-де бүгү чуртка чоруткан хуралдарга киришкен француз херэеженнерин боти болгаш париж шериг херэелерин бадылаарына удур бадылаарыңче республика чөвүлелин бүгү депутаттарын болгаш кежигүннерин кыйгырып турарынын журуу бо-дур».

(СЭТА).

КНО-га Индияның кириген бижин

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэтед Пресс агентилелинин корреспондентинин КНО-нун штаб-квартиразындан медеэлел турарын өзугаар алырга, камшир айтырынын талазы-биле КНО-нун хайгааракчылар комиссия-

зынын ажилына америк төлээлекчилерин кирижиринге удур Индия удурланып турар деп Каттышкан Нациялар Организациязына Индия диннаткан.

(СЭТА).

КНО-га Кыдат Улус Республиканы кириерин Индонезияның хөй-ниитизи негеп турар

ДЖАКАРТЫ. Индонезияның политиктиг бөлүктери Женэвага болуп чөвүлел хуралды чыылдырынын калбаа-биле чугаалажып көрүп, алаа Кыдат Улус Республиканы кириеринин талазы-биле айтырыгын илередип турар. Антара агентилелинин дамчытканы парламентинин орадакчы даргазы Тамбунаның медеглелинче парлалга кичээгелни салып

турар. Тамбунаның медеглелинде Кыдат Улус Республиканы Женэва чөвүлел хуралына чалаанынга байыр чедирген болгаш КНО-га Кыдат Улус Республиканы кириеринин эргежок чугулазын демдеглээн. Хөй миллион кижилик кыдат улус бүгү делегей органның долузу-биле кириер эргелиг деп ол медеглээн.

(СЭТА).

Индий-Кыдатта дайынга АКШ-тың кирижигезинге Вьетнамның Демократтыг Республиказының чазак удурланып турар

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелинин корреспондентинин Сайгондан медеэлел турары болза, Индий-Кыдатта америк интервенцияга удур Хо Ши Мин шийтирлгилг удурланышынын медеглээн. Ол удурланышын Вьетнамның бүгү радиостанцияларына болгаш Пекин радиозунга дамчыткан Вьетнам Демократтыг Республиказын чазак тускай диннады-биле утказы дүжүп турар.

Сөөлүгү каш чылдарың дургузунда «Индий-Кыдатты стратегтиг база болгаш америк колония кылдыр хуулдурары-биле Вьетнамга, Камбоджага болгаш Лаоска удур агрессив дайынга француз колонизаторларга шериг дузаламчынын дайын кыпсыкчылары улгаттырганнар» деп диннадында айтп турар.

«Американнар чоокта чаа Индий-Кыдатта дайынга дорт кирижиринче уланган өске бир базанын кылып, Вьетнамның, Камбоджаның болгаш Лаостың чоңун чок кылыры-биле америк самолеттарын чоруткан» деп диннадында чугаалап турар. АКШ-ка бодур шериг техникасын аялга-лалга кирип таарыштылары-биле

Каттышкан Штаттардан ужар-чүлдүн 200 техниктери Индий-Кыдатка келир хире дээрзин диннадында айтп турарын корреспондент тайыл-бырлап турар.

«Амгы үеде бүгү улустар тайбынны быжылаары болгаш улустар аразынын чөрдүлдээрин кошкады, ры дээш шийтирлгилг демиселлп турда, Каттышкан Штаттарның чазак агрессив дайынны калбартып орадажып турар» деп диннадында чугаалап турар. «Каттышкан Штаттарнын чазак чүгүл үш чурттарын (Вьетнамның, Лаостың болгаш Камбоджаның) тускай эргезин үрөп турар эвес, харын Мурнуу-Чөөн Азияга корум-чурумну үрээринче уланган ажил-херекти чорудуп турар» деп оон ыңай медеглел турар. Бо болза, америк чазактың «бүгү делегейге тайбынга удур демиселлини» фактызын бадтыкап турар база бир чижек-тир.

«Демиселди тиңелгелиг төдүрерин үргүчүдээринге» Вьетнамның, Лаостың болгаш Камбоджанын улустарының шийтирлини диннадынын төнчүзүнде бадтыкап турар.

(СЭТА).

Англи солуннар Женэва чөвүлел хуралының дугайында

ЛОНДОН. «Санди таймс» солун чүүл парлаан. Женэвага ам болуп чөвүлел хуралды холбаштыр Англиянын, Франциянын болгаш Каттышкан Штаттарның «политиказында боттуг кырышкыны» дугайын ол чүгүлде бижээн.

Англиянын туружунга хамаарыштыр солунун айтп турары болза: «Чөвүлел хуралдың түннели Кыдат-биле садыглашынын калбартыр дээринге Лондон илептер турар» АКШ-тын күрүне департаментин «амгы үеде Индий-Кыдатка тайбын-чыдылганы кылырына удурланып

турар» болгаш Кыдат Улус Республик-биле садыглашынын хуралдадыг соксадырында удур деп «Санди таймс» солун демдеглел турар.

«Санди таймс» солунунд дипломаттыг допчулакчынын бижип турары болза: «Кыдатка соңуурагалай англи фирмалар Женэвага болуп чөвүлел хурал садыглашынын калбартырын калдыг хемчеглер-биле хандырып ботур дээрзин дугайын бодап турарлар».

(СЭТА).

АКШ-та ажил соксадышынын шийчээштин

НЬЮ-ЙОРК. Парлалганың медеэлел турарын өзугаар алырга, Нью-Джерси штатта Бейонна хоорайда школаларын башкыларының болгаш ажилдакчыларының ажил соксадышынын оларын тиңелге-

зи-биле доозулган. Ажил төлөвирин бедидеринин дугайында ажил соксадышынын киришкеннеринг негелдээн эрге-чагырга хандырган.